

Бр. / № 05-6568/1
12-05-2023 20 год. / viti

ГОДИШЕН ПЛАН ЗА ПРОЦЕНКА НА РИЗИЦИ
ОД КОРУПЦИЈА
ЗА 2022/2023 ГОДИНА

PLANI VJETOR MBI VLERËSIMIN E
RREZIQEVE TË KORRUPSIONIT
PËR VITIN 2022/2023

- МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ -

- MINISTRIA E FINANCIVE

1. Вовед
2. Надлежности и организациона структура на Министерство за финансии
3. Законска регулатива и дефинирање на поими/начела
4. Методологија за проценка на институционален ризик од корупција
5. Утврдување/мапирање на ризици од корупција во рамките на Министерството за финансии
6. Анализа на ризични области/процеси подложни на корупција во рамките на делокругот на работењето на Министерството
7. Модел на Акциски план со мерки за намалување/сузбивање на ризикот од корупција
8. Заклучок и препораки
9. Завршни одредби

1. Hyrje
2. Kompetencat dhe struktura organizative e Ministrisë së Financave
3. Rregullativa ligjore dhe përcaktimi i termave/parimeve
4. Metodologjia e vlerësimit të rrezikut institucional të korrupsionit
5. Përcaktimi i rrezeve të korrupsionit në kuadër të Ministrisë së Financave
6. Analiza e fushave/proceseve të rrezikut të nënshtruara ndaj korrupsionit në kuadër të fushëveprimet të punës së ministrisë
7. Modeli i Planit aksional me masa për uljen/luftimin e rrezikut të korrupsionit
8. Konkluzionet dhe rekomandimet
9. Dispozitat përfundimtare

1. Вовед

Корупцијата како општествен феномен претставува еден од главните предизвици за развој на едно демократско општество, бидејќи ниту едно општество, без разлика колку е развиено од економски и демократски аспект, не е имуно на корупцијата како девијантна појава. Токму затоа, Владата на Република Северна Македонија и институциите задолжени за борба против корупцијата ја истакнуваат

1. Hyrje

Korrupsioni si fenomen shoqëror paraqet një nga sfidat kryesore për zhvillimin e një shoqërie demokratike, sepse asnjë shoqëri, sado e zhvilluar nga aspekti ekonomik dhe demokratik, nuk është immune ndaj korrupsionit si fenomen devijues. Kjo është arsyeja se pse Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe institucionet përgjegjëse për luftimin e korrupsionit potencojnë rëndësinë e ballafaqimit, por edhe

важноста на справување, но и превенција на оваа штетна појава во општеството која врши ерозија на владините институционални капацитети, го поткопува легимитетот на институциите во јавниот сектор и притоа ги уништува темелните вредности кои се поставени во највисоките правни документи. Од таа причина од исклучително значење е воспоставувањето на механизми, процедури и политики во насока на спречување и минимизирање на ризикот од појава на корупција и на тој начин обезбедување на услови за функционирање на институциите во јавниот сектор согласно Уставот и законите во Република Северна Македонија, меѓународните ратификувани договори и етичките норми и стандарди.

За ефикасна борба против корупцијата подеднакво се важни политичката волја, нормативните решенија, институционалната рамка, ефикасната примена на законите, институционалниот и личниот капацитет и интегритет, како и соработката меѓу институциите во земјата и на меѓународен план. Јакнењето на интегритетот на институциите во јавниот сектор е особено значајна тема како за процесот за реформи во јавната администрација, така и за спречување на корупцијата. Концептот на интегритет е составен дел на системот на добро владеење. Во таа насока, кога се говори за доброто владеење, во основа се мисли на градење и негување на духот на интегритетот на лично и институционално ниво, со што би се поттикнала и би се обезбедила независност, професионалност и отчетност во извршување на надлежностите утврдени со домашното и меѓународното право. Методите за проценка на институционалниот интегритет најчесто имаат за цел да извршат проценка на

parandalimit të kësaj dukurie të dëmshme në shoqëri që gërryen kapacitetet institucionale qeveritare, cenon legjitimitetin e institucioneve në sektorin publik dhe i shkatërron gjithashtu vlerat themelore që përcaktohen në dokumentet më të rëndësishme ligjore. Prandaj, me rëndësi të jashtëzakonshme është vendosja e mekanizmave, procedurave dhe politikave në drejtim të parandalimit dhe minimizimit të rrezikut nga dukuria e korrupsionit dhe në këtë mënyrë sigurimin e kushteve për funksionimin e institucioneve në sektorin publik në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet në Republikën e Maqedonisë së Veriut, marrëveshjet ndërkombëtare të ratifikuara dhe normat e standardet etike.

Për luftë efikase kundër korrupsionit po aq të rëndësishëm janë vullneti politik, zgjidhjet normative, korniza institucionale, zbatimi efikas i ligjeve, kapaciteti dhe integriteti institucional dhe personal, si dhe bashkëpunimi ndërmjet institucioneve në vend dhe në nivel ndërkombëtar.

Forcimi i integritetit të institucioneve në sektorin publik është temë veçanërisht e rëndësishme si për procesin e reformave në administratën publike ashtu edhe për parandalimin e korrupsionit. Koncepti i integritetit është pjesë integrale e sistemit të mirëqeverisjes. Në këtë drejtim, kur flasim për qeverisje, në thelb nënkuptojmë krijimin dhe zhvillimin e frymës së integritetit në nivel personal dhe institucional, me ç'rast do të nxitet dhe sigurohet pavarësia, profesionalizmi dhe përgjegjshmëria në kryerjen e kompetencave të përcaktuara me legjislacionin nacional dhe ndërkombëtar. Metodatat e vlerësimit të integritetit institucional, në të shumtën e rasteve kanë

институционалната рамка за унапредување на интегритетот и борбата против корупцијата во јавниот сектор, и/или да ја дефинираат корупцијата или ризиците од корупција во рамките на одредени државни институции. Понатаму, институционалните проценки исто така може да ја опфатат и институционалната култура и етика во јавниот сектор. Тоа подразбира преглед на вредности, однесувања и конкретни поединечни дејствија за да се идентификуваат ризиците од корупција и потенцијалните судири на интереси меѓу вршителите на јавни функции.

Главен предизвик на Министерството за финансии е ефикасно детектирање на ризиците од корупција и нивно соодветно санкционирање. Со цел за реализација на оваа законска обврска, неопходна е поддршка како од раководниот кадар, така и од сите вработени кои треба да промовираат висок степен на интегритет во работењето, нулта толеранција кон корупција, препознавање на сите облици на корупција, воздржување од коруптивни дејствија, како и пријавување случаи кога постојат сомнежи за корупција.

Во оваа насока, и како резултат на заложбите на Владата на Република Северна Македонија за градење на стандарди и принципи за превенција во борбата против корупцијата, преку спроведување и имплементација на Конвенцијата на Обединети Нации против корупцијата, како и преку Планот на Владата за борба против корупција насловен како „Акција 21“, а во согласност со одредбите од Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси, Министерството за финансии го подготви Годишниот план за проценка на ризици од корупција за 2022/2023 година, како дел од институционалниот механизам во борбата против корупцијата.

për qëllim vlerësimin e kornizës institucionale për avancimin e integritetit dhe luftën kundër korrupsionit në sektorin publik dhe/ose përcaktimin e korrupsionit ose rreziqeve të tij në kuadër të institucioneve të caktuara shtetërore. Gjithashtu, vlerësimet institucionale mund ta përfshijnë edhe kulturën dhe etikën institucionale në sektorin publik. Kjo do të thotë shqyrtim vlerash, sjelljesh dhe veprimesh specifike të caktuara për identifikimin e rreziqeve të korrupsionit dhe konfliktet e mundshme të interesit ndërmjet ushtruesve të funksioneve publike.

Sfida kryesore e Ministrisë së Financave është detektimi efikas i rreziqeve të korrupsionit dhe sanksionimi i duhur i tyre. Për realizimin e këtij detyrimi ligjor, nevojitet përkrahja si nga kuadri i udhëheqësisë, ashtu edhe nga të gjithë të punësuarit, të cilët duhet të promovojnë nivel të lartë integriteti gjatë punës, zero tolerancë ndaj korrupsionit, njohje të të gjitha formave të korrupsionit, përmbajtje nga veprimet korruptuese, si dhe raportim të rasteve ku ekzistojnë dyshime të korrupsionit. Në këtë drejtim, si rezultat i përpjekjeve të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut për krijimin e standardeve dhe parimeve për parandalim në luftën kundër korrupsionit, përmes zbatimit të Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër korrupsionit, si dhe përmes Planit të Qeverisë për luftën kundër korrupsionit të titulluar si “Aksioni 21” dhe në përputhje me dispozitat e Ligjit të Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, Ministria e Financave hartoi Planin vjetor mbi vlerësimin e rreziqeve të korrupsionit për vitin 2022/2023, si pjesë e mekanizmit institucional në luftën kundër korrupsionit.

2. Надлежности и организациона структура на Министерство за финансии

2.1. МИСИЈА

Мисија на Министерството за финансии е преку успешно управување со јавните финансии да се постигне повисок економски раст и подобрување на квалитетот на живеење на граѓаните на Република Северна Македонија.

2.2. ВИЗИЈА

Визијата на Министерството за финансии е да спроведува континуирани реформи во доменот на јавните финансии, кои преку зајакнување на транспарентноста, инклузивноста и ефикасноста, ќе придонесат во градењето на функционалната пазарна економија и постигнувањето на забрзан, инклузивен и одржлив развој.

2.3 ЗАДАЧИ И ОБВРСКИ НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА ФИНАНСИИ

Министерството за финансии ги врши работите кои се однесуваат на:

- Креирање на среднорочна стратегија за економско здравување и забрзан раст, со акцент на изворите, инструментите и механизмите на финансирање на растот;
- Креирање и следење на остварувањето на макроекономската политика и подготовка на краткорочни и среднорочни проекции на главните макроекономски индикатори, анализа на деловната клима и мерки за нејзино континуирано унапредување, како и координација и учество во процесот на подготовка на Програмата за економски реформи;

2. Kompetencat dhe struktura organizative e Ministrisë së Financave

2.1. MISIONI

Misioni i Ministrisë së Financave është rritja më e madhe ekonomike dhe përmirësimi i cilësisë së jetesës së qytetarëve të Republikës së Maqedonisë së Veriut përmes menaxhimit të financave publike.

2.2. VIZIONI

Vizioni i Ministrisë së Financave është zbatimi i reformave të vazhdueshme në fushën e financave publike, të cilat përmes përforcimit të transparencës, inkluzivitetit dhe efikasitetit, do të kontribuojnë në krijimin e ekonomisë funksionale të tregut dhe në arritjen e zhvillimit të përsheptuar, inkluziv dhe të qëndrueshëm.

2.3 DETYRAT DHE DETYRIMET E MINISTRISË SË FINANCEVE

Ministria e Financave kryen detyrat që i referohen:

- Krijimit të strategjisë afatmesme për rimëkëmbje ekonomike dhe rritje të përsheptuar, duke u fokusuar në burimet, instrumentet dhe mekanizmat e financimit të rritjes;
- Krijimit dhe monitorimit të zbatimit të politikës makroekonomike dhe përgatitjes së projeksioneve afatshkurtra dhe afatmesme të treguesve kryesorë makroekonomikë, analizës së klimës afariste dhe masave për përmirësimin e vazhdueshëm të saj, si dhe koordinimit dhe pjesëmarrjes në procesin e hartimit të Programit të reformave

- Креирање на фискалната политика, управување со јавните финансии, унапредување на буџетскиот процес, подготвување и извршување на Буџетот и завршната сметка на Буџетот на Република Северна Македонија, како и подготовка на среднорочни фискални проекции, анализа и следење на буџетските приходи и расходи на централно и локално ниво и следење на јавните инвестиции;
- Креирање на даночна и царинска политика во функција на зголемување на конкурентноста на националната економија и водење преговори за склучување на договорите за заштита на инвестиции и договорите за одбегнување на двојно оданочување и за заштита од фискална евазија;
- Ефикасно управување со јавниот долг на Република Северна Македонија преку обезбедување средства за финансирање на Буџетот на државата со најнизок можен трошок, на среден и долг рок и со одржливо ниво на ризик и издавање државни гаранции на начин кој одговара на прудентно ниво на ризик, одржување ефикасен и ликвиден пазар на државни хартии од вредност и редовно сервисирање на обврските по основ на јавниот долг;
- Управување со трезорската сметка и другите сметки на државата, следење на јавните приходи и расходи на централно и локално ниво, нивна распределба по корисници и единиците на локална самоуправа, како и подготовка на проекции за ликвидноста на трезорската сметка;
- Унапредување на управувањето со јавните финансии преку промовирање на транспарентноста, отчетноста, фискалната дисциплина и ефикасноста во користењето на јавните ресурси, со цел обезбедување на ефикасност и ефективност на јавната економика;
- Krijimit të politikës fiskale, menaxhimit të financave publike, përmirësimit të procesit buxhetor, përgatitjes dhe realizimit të Buxhetit dhe llogarisë përfundimtare të Buxhetit të Republikës së Maqedonisë së Veriut, si dhe përgatitjes së projeksioneve afatmesme fiskale, analizës dhe monitorimit të të hyrave dhe shpenzimeve buxhetore në nivel qendror dhe lokal dhe monitorimit të investimeve publike;
- Krijimit të politikës tatimore dhe doganore për rritjen e konkurrencës së ekonomisë nacionale dhe kryerjes së negociatave për lidhjen e marrëveshjeve për mbrojtjen e investimeve dhe marrëveshjeve për shmangien e tatimit të dyfishtë dhe për mbrojtjen nga evazioni fiskal;
- Menaxhimit efikas të borxhit publik të Republikës së Maqedonisë së Veriut përmes sigurimit të mjeteve për financimin e Buxhetit të shtetit me kosto sa më të ulët, në periudhë afatmesme dhe afatgjate dhe me nivel të qëndrueshëm të rrezikut dhe lëshimit të garancive shtetërore në mënyrë të korrespondimit me nivelin prudent të rrezikut, ruajtjes së tregut efikas dhe likuid të letrave shtetërore me vlerë dhe servisimit të rregullt të detyrimeve në bazë të borxhit publik;
- Menaxhimit të llogarisë së thesarit dhe llogarive të tjera të shtetit, monitorimit të të hyrave dhe shpenzimeve publike në nivel qendror dhe lokal, shpërndarjes së tyre sipas shfrytëzuesve dhe njërive të vetëqeverisjes lokale, si dhe përgatitjes së projeksioneve për likuiditetin e llogarisë së thesarit;
- Përmirësimit të menaxhimit të financave publike përmes promovimit të transparencës, llogaridhënies, disiplinës fiskale dhe efikasitetit në shfrytëzimin e burimeve

потрошувачка и обезбедување на повисоко ниво на јавни услуги и економски развој, како и координација во процесот на реализација на Програмата за реформа на управувањето со јавните финансии – ПФМ;

– Ефикасно користење на ЕУ претпристапната помош и воспоставување на ефикасен систем на контроли во распределбата на средствата од ИПА фондови;

– Одржување на стабилен финансиски систем преку изготвување на регулатива од областа на банкарскиот систем и небанкарските финансиски институции, пазарот на капитал, системот на осигурување, сметководствениот систем, ревизијата и платниот промет, финансискиот лизинг, игрите на среќа и забавните игри;

– Наплата на побарувања пренесени по законски основи во Министерството за финансии, побарувања генерирани од Компензациони фондови како и наплата на побарувања по основ на договори за препозајмување (он лендинг);

– Хармонизација и унапредување на системот на јавна внатрешна финансиска контрола и воспоставување функционално независна внатрешна ревизија во согласност со меѓународните стандарди и најдобрите практики на ЕУ и спроведување на внатрешна финансиска контрола во Министерството и во другите органи, спроведување на внатрешна ревизија во Министерството и органот во состав на Министерството без својство на правно лице; спроведување на внатрешна ревизија во субјектите кои имаат склучено договор за вршење внатрешна ревизија со Министерството за финансии;

– Заштита на финансиските интереси на субјектите од јавниот сектор од сериозно лошо финансиско управување, измами и корупција

publike për sigurimin e efikasitetit dhe efektivitetit të shpenzimeve publike dhe sigurimin e nivelit më të lartë të shërbimeve publike dhe zhvillimit ekonomik, si dhe koordinimit në procesin e realizimit të Programit të reformës së menaxhimit të financave publike – PFM;

- Shfrytëzimit efikas të ndihmës paraaderuese të BE-së dhe krijimit të sistemit efikas të kontrolleve në shpërndarjen e mjeteve nga fondet IPA;

- Ruajtjes së sistemit financiar stabil përmes hartimit të rregullativës në fushën e sistemit bankar dhe institucioneve financiare jobankare, tregut të kapitalit, sistemit të sigurimeve, sistemit të kontabilitetit, revizionit dhe qarkullimit të pagesave, lizingut financiar, lojërave të fatit dhe lojërave argëtuese;

- Arkëtimit (inkasimit) të kërkesave të transferuara në baza ligjore në Ministrinë e Financave, kërkesave të krijuara nga Fondet e kompensimit si dhe arkëtimit të kërkesave në bazë të marrëveshjeve të rihuamarrjes (on lending);

- Harmonizimit dhe avancimit të sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik dhe krijimit të revizionit të brendshëm funksionalisht të pavarur, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe praktikat më të mira të BE-së dhe zbatimit të kontrollit të brendshëm financiar të ministrisë dhe organeve të tjera, zbatimit të revizionit të brendshëm në ministri dhe organin në kuadër të ministrisë pa cilësinë e personit juridik; zbatimit të revizionit të brendshëm në subjektet që kanë lidhur marrëveshje për kryerjen e revizionit të brendshëm me Ministrinë e Financave;

- Mbrojtjes së interesave financiare të

преку организирање и спроведување на инспекциски надзор на регуларноста на трансакциите и другите активности од областа на финансиското управување и контрола извршени во субјектите од јавниот сектор на централно и локално ниво како и заштита на финансиските интереси на Европската унија преку координација на административни и оперативни обврски и активности и предлог измени на националното законодавство во врска со борба против измама на ЕУ фондови и ефективна соработка со Европската канцеларија за борба против измама (ОЛАФ);

– Јакнење на системот на јавни набавки во согласност со европските стандарди и системот на борба против организираниот криминал, корупцијата и перењето на пари, во функција на јакнење на правната држава и владеењето на правото;

– Координација на соработката со меѓународните финансиски институции и непосредно учество во преговорите со ММФ и со Светската банка за аранжманите кои се поддршка на имплементацијата на структурните реформи за економски развој, како и со Европската банка за обнова и развој, Европската инвестициска банка, Банката за развој при Советот на Европа и билатералните финансиски институции во однос на утврдување на најповолен начин за финансирање на проектите;

– Програмирање, техничка имплементација и следење на проектите на Министерството за финансии финансирани преку ИПА 2 и ИПА 3.

subjekteve të sektorit publik nga keqmenaxhimi financiar, mashtrimet dhe korrupsioni përmes organizimit dhe kryerjes së mbikëqyrjes inspektuese të rregullsisë së transaksioneve dhe aktiviteteve të tjera në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit të kryer në subjektet e sektorit publik në nivel qendror dhe lokal si dhe mbrojtjes së interesave financiare të Bashkimit Evropian nëpërmjet koordinimit të detyrimeve dhe aktiviteteve administrative dhe operative dhe propozim ndryshimeve në legjislacionin nacional në lidhje me luftën kundër mashtrimeve me fondet e BE-së dhe bashkëpunimin efektiv me Zyrën Evropiane për luftën kundër mashtrimeve (OLAF);

- Forcimit të sistemit të prokurimeve publike në përputhje me standardet evropiane dhe sistemin e luftimit të krimit të organizuar, korrupsionit dhe pastrimit të parave, me qëllim të forcimit të shtetit ligjor dhe sundimit të ligjit;

- Koordinimit të bashkëpunimit me institucionet financiare ndërkombëtare dhe pjesëmarrjes së drejtpërdrejtë në negociatat me FMN-në dhe Bankën Botërore për aranzhmanet (instrumentet) që përkrahin zbatimin e reformave strukturore për zhvillimin ekonomik, si dhe me Bankën Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim, Bankën Evropiane të Investimeve, Bankën e Zhvillimit pranë Këshillit të Evropës dhe institucionet financiare bilaterale në drejtim të përcaktimit të mënyrës më të favorshme të financimit të projekteve;

- Programimit, zbatimit teknik dhe monitorimit të projekteve të Ministrisë së Financave të financuara nëpërmjet IPA 2 dhe IPA 3.

3. Законска регулатива и дефинирање на поими/начела

Низа законски и подзаконски акти во Република Северна Македонија ги содржат и ги регулираат основните антикорупциски принципи, како што се законитоста, транспарентноста, отчетноста, одговорноста, фер третманот и непристрасноста во вршењето на службената положба и овластувањата. Почнувајќи од највисокиот акт, Уставот, преку законите, сè до етичките кодекси. Сепак, најзначаен во оваа смисла е Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси кој ги уредува мерките и активностите за спречување на корупцијата во вршењето на јавните овластувања, службената должност и политиката, мерките и активностите за спречување на судирот на интереси. Законот за заштита на укажувачи, исто така, спаѓа во групата на антикорупциска регулатива, бидејќи ги регулира начинот и постапката за заштитено пријавување со кое се пренесува сомневање или сознание дека е извршено, се извршува или е веројатно дека ќе се изврши казниво или друго незаконито или недозволиво постапување со кое се повредува или загрозува јавниот интерес. Од овој закон произлегуваат низа обврски за државните институции за изработка, донесување и примена на акти за овозможување и постапување по пријавувањето. И Законот за јавните набавки содржи конкретни одредби за спречување и за пријавување на корупцијата при спроведувањето на постапките за јавни набавки, како и за спречување и управување со судирот на интереси, бидејќи регулира една од сферите што се најподложни на корупција. Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер ја утврдува обврската на

3. Rregullativa ligjore dhe përcaktimi i termave/parimeve

Një sërë aktesh ligjore dhe nënligjore në Republikën e Maqedonisë së Veriut përfshijnë dhe rregullojnë parimet themelore kundër korrupsionit, siç janë ligjshmëria, transparenca, llogaridhënia, përgjegjësia, trajtimi i drejtë dhe paanshmëria në ushtrimin e pozitave dhe autorizimeve zyrtare. Duke filluar nga akti më i lartë, Kushtetuta, përmes ligjeve, e deri te kodet etike. Megjithatë, më i rëndësishmi në këtë aspekt është Ligji i Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit, i cili rregullon masat dhe aktivitetet për parandalimin e korrupsionit gjatë ushtrimit të autorizimeve publike, detyrave zyrtare dhe politikës, si dhe masat dhe aktivitetet për parandalimin e konfliktit të interesit. Në grupin e rregullativës kundër korrupsionit bën pjesë edhe Ligji i Mbrojtjes së Denoncuesve, sepse rregullon mënyrën dhe procedurën e raportimit të mbrojtur me ç'rast përcillen dyshime ose informacione se është kryer, po kryhet ose ka gjasa të kryhet një vepër penale ose një vepër tjetër e paligjshme ose e palejueshme, me të cilën cënohet ose rrezikohet interesi publik. Ky ligj rezulton me një sërë detyrimesh për institucionet shtetërore për hartimin, miratimin dhe zbatimin e akteve për mundësimin dhe procedimin e raportimit. Ligji i Prokurimeve Publike përfshin gjithashtu dispozita specifike për parandalimin dhe raportimin e korrupsionit gjatë zbatimit të procedurave të prokurimeve publike, si dhe për parandalimin dhe menaxhimin e konfliktit të interesit, sepse rregullon një nga sferat që i nënshtrohet më së shumti korrupsionit. Ligji i Qasjes së Lirë në Informacionet me Karakter Publik, përcakton

државните институции проактивно да објавуваат информации и документи од нивното работење, како и бесплатно ставање на располагање на сите оние информации од јавен карактер што од нив ќе бидат побарани. Законот за буџетите, Законот за јавна внатрешна финансиска контрола, вклучително и Кодексот за административни службеници, главно ги регулираат обврските на државните институции поврзани со транспарентноста, отчетноста, интегритетот и одговорноста во работењето. Од сето ова, за државните институции произлегува обврска да изработат, донесат и применуваат антикорупциски политики, практики и стандарди, притоа имајќи предвид дека гореспоменатите акти ја даваат само општата рамка.

Воедно, од тука произлегува потребата субјектите од јавниот сектор да воведат ефикасни и пропорционални мерки против измама и корупција, земајќи ги во предвид утврдените ризици. Проценката на ризик од институционална корупција е обврска во Република Северна Македонија и е задолжителна според закон. Постојат два правни акти кои го регулираат управувањето со ризиците (од корупција) во јавниот сектор: Закон за спречување на корупција и судир на интереси (ЗСКСИ) и Законот за јавна внатрешна финансиска контрола (ЗЈВФК).

Законот за спречување корупција и судир на интереси го дефинира поимот „ризик од корупција“ (член 8, став 5) како било кој вид на внатрешна или надворешна слабост или процес што може да претставува можност за појава на корупција во јавниот сектор, што вклучува и прашања како што се судир на интереси, некомпатибилност на функциите, примање подароци и други недозволени плаќања,

detyrimin e institucioneve shtetërore që në mënyrë proaktive të publikojnë informacione dhe dokumente lidhur me punën e tyre, si dhe për të vënë në dispozicion pa pagesë të gjitha informacionet me karakter publik që do t'u kërkohet prej tyre. Ligji i Buxheteve, Ligji i Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, përfshirë edhe Kodin e nëpunësve administrativë, rregullojnë kryesisht detyrimet e institucioneve shtetërore lidhur me transparencën, llogaridhënien, integritetin dhe përgjegjësinë në punë. Nga e gjithë kjo, rezulton detyrimi i institucioneve shtetërore që të zhvillojnë, miratojnë dhe zbatojnë politika, praktika dhe standarde lidhur me antikorrupsionin, duke pasur parasysh se aktet e mësipërme ofrojnë vetëm kornizën e përgjithshme.

Njëkohësisht, nga kjo rezulton nevojа e ndërmarrjes së masave efikase dhe proporcionale nga subjektet e sektorit publik kundër mashtrimit dhe korrupsionit, duke marrë parasysh rreziqet e konstatuara. Vlerësimi institucional i rrezikut të korrupsionit është obligim për Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe është i detyrueshëm me ligj. Ekzistojnë dy akte ligjore që rregullojnë menaxhimin e rreziqeve (të korrupsionit) në sektorin publik: Ligji i Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit (LPKKI) dhe Ligji i Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik (LKBFP).

Ligji i Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit e përkufizon termin “rreziku i korrupsionit” (neni 8, paragrafi (5)) si çdo lloj dobësie apo procesi të brendshëm apo të jashtëm që mund të paraqesë mundësi për korrupsion në sektorin publik, ku përfshihen çështje si konflikti i interesit, jokompatibiliteti i funksioneve, pranimi i dhuratave dhe

лобирање, немање систем за заштита на укажувачите, измама, несоодветно користење на овластувања, дискрециони овластувања, финансирање на политички партии и кампањи спротивно на законот, трговија со информации и нивно неовластено користење, транспарентност на процедурите и документите и други прашања кои се релевантни за интегритетот.

Категорија која задолжително се разгледува при дискусија за корупцијата е интегритетот. Поимот „интегритет“ (член 8, став 6) значи законско, независно, непристрасно, етичко, одговорно и транспарентно вршење на активности со кои службените лица го штитат својот углед и угледот на институцијата за која се одговорни, односно во која се вработени, ги отстрануваат ризиците и сомнежите за можност за појава и развој на корупција и со тоа тие ја стекнуваат довербата на граѓаните во вршењето на јавните функции и во работата на јавните институции. Интегритетот и корупцијата се две спротиставени појави, односно секое коруптивно дејство подразбира кршење на интегритетот. Системот за интегритет во рамките на институцијата го означува збирот од сите политики, стандарди, процедури кои ја зајакнуваат нивната отпорност кон корупцијата и го намалуваат ризикот од коруптивно однесување од страна на вработените во институцијата.

Согласно Законот за спречување корупција и судир на интереси (чл.4), „службеното лице во вршењето на својата функција е должно да внимава на евентуален судир на интереси и при извршувањето на јавните овластувања и должности не смее да се раководи од лични, семејни, верски, партиски и етнички интереси,

pagesave të tjera të paligjshme, lobimi, mungesa e sistemit të mbrojtjes së denoncuesve, shfrytëzimi jo i duhur i autorizimeve, autorizimet diskrecionale, financimi i paligjshëm i partive politike dhe fushatave, tregtia e informacioneve dhe shfrytëzimi i paautorizuar i tyre, transparencë e procedurave dhe dokumenteve, si dhe çështje të tjera të rëndësishme lidhur me integritetin.

Kategoria që domosdoshmërisht shqyrtohet gjatë diskutimit të korrupsionit është integriteti. Termi “integritet” (neni 8, paragrafi (6)) nënkupton kryerjen ligjore, të pavarur, të paanshme, etike, të përgjegjshme dhe transparente të aktiviteteve me të cilat nëpunësit zyrtarë mbrojnë reputacionin e tyre dhe të institucionit për të cilin ato janë përgjegjës, respektivisht të punësuarit, mënjanojnë rreziqet dhe dyshimet për mundësinë e shfaqjes dhe zhvillimit të korrupsionit dhe në këtë mënyrë fitojnë besimin e qytetarëve në kryerjen e funksioneve publike dhe në punën e institucioneve publike. Integriteti dhe korrupsioni janë dy dukuri të kundërta, respektivisht çdo veprim korruptues nënkupton cenim të integritetit. Sistemi i integritetit në kuadër të institucionit nënkupton tërësinë e të gjitha politikave, standardeve, procedurave që përforcojnë rezistencën e tyre ndaj korrupsionit dhe ulin rrezikun e sjelljes korruptuese nga të punësuarit e institucionit.

Sipas Ligjit të Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit (neni 4), “nëpunësi shtetëror gjatë kryerjes së detyrave të tij është i detyruar të ketë kujdes ndaj konflikteve të mundshme të interesit dhe gjatë kryerjes së autorizimeve dhe detyrave publike nuk guxon

ниту од притисоци и ветувања од претпоставениот или од друго лице“.

Генерално, корупцијата може да се подели на пасивна и на активна корупција. Доколку некое службено лице бара, прима или прифаќа некаква корист, услуга или средства, тогаш станува збор за пасивна, а доколку се ветува или се дава нешто такво, тогаш станува збор за активна корупција.

- пасивна корупција – намерно делување на службено лице, кое директно или преку посредник, бара или прима корист од било каков вид, за себе или за трето лице, или прифаќа ветување на ваква корист, со цел да делува или да се воздржува од делување во согласност со своите обврски или да ги врши неговите надлежности спротивно на службените обврски.
- активна корупција – намерно делување на било кое лице кое директно или преку посредник, ветува или дава корист од било каков вид на службено лице, за него или за трето лице, со цел да делува или да се воздржува од делување во согласност со неговите обврски или да ги врши неговите надлежности спротивно на службените обврски.

Дополнително, во Законот за спречување на корупцијата и судирот на интереси се уредуваат начелото на законитост, начелото на интегритет, начелото на еднаквост, начелото на јавност и начелото на заштита и одговорност.

- Начело на законитост значи почитување на правните норми пропишани во Уставот и законите во државата. Секој е должен во вршењето на функцијата, службената должност и положба да постапува во

тë udhëhiqet nga interesat personale, familjare, fetare, partiake dhe etnike, as nga presionet dhe premtimet e eprorit apo të ndonjë personi tjetër”.

Në përgjithësi, korrupsioni mund të ndahet në korrupsion pasiv dhe aktiv. Nëse ndonjë nëpunës zyrtar kërkon, merr apo pranon ndonjë përfitim, shërbim apo mjete, atëherë bëhet fjalë për korrupsion pasiv, ndërsa nëse premtohet apo jepet diçka e tillë, atëherë kemi të bëjmë me korrupsion aktiv.

- korrupsioni pasiv – veprim i qëllimshëm i nëpunësit zyrtar, i cili drejtpërdrejt ose nëpërmjet një ndërmjetësi, kërkon ose pranon përfitime të çfarëdo lloji, për vete ose për ndonjë palë të tretë, ose pranon premtime për përfitime të tilla, me qëllim që të veprojë ose t'i përmbahet detyrimeve të tij ose të kryejë kompetencat e tij në kundërshtim me detyrimet zyrtare.
- korrupsioni aktiv – veprim i qëllimshëm i çdo personi, i cili drejtpërdrejt ose nëpërmjet një ndërmjetësi, premton ose ofron përfitime të çdo lloji personit zyrtar, për të ose për palën e tretë, me qëllim që të veprojë ose të mos veprojë në përputhje me detyrimet e tij ose të ushtrojë kompetencat e tij në kundërshtim me detyrat e tij zyrtare.

Gjithashtu, Ligji i Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit rregullon parimin e ligjshmërisë, parimin e integritetit, parimin e barazisë, parimin e transparencës dhe parimin e mbrojtjes dhe përgjegjësisë.

- Parimi i ligjshmërisë nënkupton respektimin e normave juridike të përcaktuara në Kushtetutë dhe ligjet në vend. Secili është i detyruar të veprojë në përputhje me Kushtetutën dhe ligjet e vendit gjatë

согласност со Уставот и со законите во државата. Никој не смее да ја користи функцијата, службената должност и положба за извршување на некое дејствие што според закон не смее да го изврши или неизвршување на некое дејствие што според закон мора да го изврши. Никој не смее извршувањето на законито дејствие да го искористи за својот личен интерес или за интересот на друго лице.

- Начело на интегритет значи подготвеност на поединецот да препознае и одлучно да се спротивстави во некоја незаконска, неморална или нечесна ситуација. Под поимот „интегритет“ се подразбира законито, независно, непристрасно, етичко, одговорно и транспарентно вршење работи со кои службените лица го чуваат својот углед и угледот на институцијата во која се вработени.
- Начело на еднаквост се однесува на еднаков пристап, еднакво постапување, слободно настапување и еднаквост при пријавување корупција. Секој има право на еднаков пристап кон вршењето на работи од јавен интерес и право на еднакво постапување од страна на носителите на власта и лицата кои вршат јавни овластувања и службени должности. Секој има право на слободно настапување на пазарот и на слободен натпревар, без страв дека може да биде жртва на дискриминаторско однесување. Секој има право да спречи или пријави корупција или извршување, односно неизвршување на дејствие што претставува искористување на функцијата, јавните овластувања, службената должност или положба за да се нанесе штета на друг, без да трпи какви било последици.

ushtirimit të funksionit, detyrës dhe pozitës zyrtare. Askush nuk mund ta ushtrojë funksionin, detyrën zyrtare dhe pozitën për të kryer ndonjë veprim që sipas ligjit nuk lejohet ose moskryerjen e ndonjë veprimi që duhet ta kryejë sipas ligjit. Askush nuk mund ta shfrytëzojë kryerjen e veprimit ligjor për interesin e tij personal ose për interesin e ndonjë personi tjetër.

- Parimi i integritetit nënkupton vullnetin e individit për ta njohur dhe kundërshtuar me vendosmëri një situatë të paligjshme, imorale ose të pandershme. Termi "integritet" i referohet kryerjes së punës ligjore, të pavarur, të paanshme, etike, të përgjegjshme dhe transparente me të cilën nëpunësit zyrtarë mbrojnë reputacionin e tyre dhe atë të institucionit ku janë punësuar.
- Parimi i barazisë i referohet qasjes së barabartë, trajtimit të barabartë, fjalës së lirë dhe barazisë në raportimin e korrupsionit. Gjithkush ka të drejtën e qasjes së barabartë gjatë kryerjes së punëve me interes publik dhe të drejtën e trajtimit të barabartë nga bartësit e pushteteve dhe personat që ushtrojnë autorizime publike dhe detyra zyrtare. Gjithkush ka të drejtën e pjesëmarrjes së lirë në treg dhe në garë të lirë, pa frikën se do të jetë viktimë e sjelljes diskriminuese. Secili ka të drejtë të parandalojë ose raportojë korrupsionin ose kryerjen, gjegjësisht moskryerjen e veprimit që paraqet shfrytëzim të funksionit, autorizimeve publike, detyrës zyrtare ose pozitës për t'i shkaktuar dëm tjetrit, pa pësuar asnjë pasojë.

- Начело на јавност - Вршењето на власта, функцијата, јавните овластувања, службената должност и работите од јавен интерес се јавни и подложни на јавна контрола од граѓаните. Тоа значи дека јавноста, односно граѓаните - индивидуално или организирани во група се заинтересирани и имаат право да знаат за начинот и условите во кои се практикува власта. Државните органи за својата работа мора да ги информираат граѓаните, а граѓаните, пак, имаат право да преземаат акција (пријавување) против оние административни службеници чие однесување е неправилно и незаконско.
- Начело на заштита и одговорност - Овој принцип подразбира дека секој, доколку има информации, има право да пријави сомневање или сознание за корупција и да биде заштитен согласно со закон. Секој кој е оштетен со коруптивно дело има право да бара надоместок на штета.
- Parimi i transpencës - Ushtrimi i pushtetit, funksioni, autorizimet publike, detyra zyrtare dhe çështjet me interes publik janë publike dhe i nënshtrohen kontrollit publik nga qytetarët. Kjo do të thotë se publiku, gjegjësisht qytetarët - individualisht ose të organizuar në grupe, janë të interesuar dhe kanë të drejtë të informohen për mënyrën dhe kushtet në të cilat ushtrohet qeverisja. Organet shtetërore për punën e tyre duhet t'i informojnë qytetarët, ndërsa qytetarët, nga ana tjetër, kanë të drejtë të ndërmarrin veprime (raportim) ndaj nëpunësve administrativë, sjellja e të cilëve është e parregullt dhe e paligjshme.
- Parimi i mbrojtjes dhe përgjegjësisë - Ky parim nënkupton që secili, nëse ka informacion, ka të drejtë të raportojë dyshime ose njohuri për korrupsion dhe të jetë i mbrojtur sipas ligjit. Kushdo që është dëmtuar nga veprimi korruptues ka të drejtë të kërkojë dëmshpërblim (kompensim të dëmit).

4. Методологија за проценка на институционален ризик од корупција

Во документот „Насоки за проценка на ризикот од институционална корупција во Република Северна Македонија“ се темелно разработени шестте чекори кои се наменети за проценка на ризик од институционална корупција со цел да овозможат и да го олеснат практичното спроведување на самопроценка на институцијата во согласност со Законот за јавна внатрешна финансиска контрола, Насоките за управување со ризик на Министерството за финансии и Прирачникот за управување со

4. Metodologjia e vlerësimit të rrezikut institucional të korrupsionit

Në dokumentin “Indikacione mbi vlerësimin e rrezikut të korrupsionit institucional në Republikën e Maqedonisë së Veriut” janë elaboruar në detaje gjashtë hapat e destinuara mbi vlerësimin e rrezikut të korrupsionit institucional me qëllim që të mundësohet dhe lehtësohet zbatimi praktik i vetëvlerësimit të institucionit, në përputhje me Ligjin e Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, Indikacionet e menaxhimit të rrezikut të

ризиците од корупција. Чекори во проценката на ризик од институционална корупција се следни:

- Чекор 1. Подготвителна фаза;
- Чекор 2. Идентификување на ризиците од корупција;
- Чекор 3. Анализа и евалуација на ризиците и тековни мерки;
- Чекор 4. Идентификување и планирање на решенија/ мерки/ препораки;
- Чекор 5. Изготвување Регистар на ризици;
- Чекор 6. Имплементација и мониторинг на проценката на ризик од институционална корупција.

Законот за јавна внатрешна финансиска контрола предвидува, меѓу другото, одговорност на раководителот на субјектот од јавниот сектор за поставување и остварување на цели, ефикасно управување со поврзани ризици и воведување на соодветни и ефективни внатрешни контроли во согласност со закон и меѓународните стандарди за внатрешна контрола.

Согласно член 3, точка 25 од Законот за јавна внатрешна финансиска контрола, управувањето со ризици е процес на утврдување и оцена на внатрешните и надворешните ризици кои може негативно да влијаат на исполнувањето на целите на субјектот и спроведување на потребните контроли со цел изложеноста на ризик да биде на прифатливо ниво или да се намалат последиците од можен ризик на прифатливо ниво. Со оглед на тоа дека процесот на управување со ризиците треба да биде составен дел на процесот на стратешко и годишно планирање, односно дел од управувањето со деловните процеси поврзано

Ministrisë së Financave dhe Doracakut të menaxhimit të rrezikut të korrupsionit. Hapat e vlerësimit të rrezikut të korrupsionit institucional janë si më poshtë:

- Hapi 1. Faza përgatitore;
- Hapi 2. Identifikimi i rreziqeve të korrupsionit;
- Hapi 3. Analiza dhe evaluimi i rreziqeve dhe masave aktuale;
- Hapi 4. Identifikimi dhe planifikimi i zgjidhjeve/masave/rekomandimeve;
- Hapi 5. Përgatitja e Regjistrit të rreziqeve;
- Hapi 6. Implementimi dhe monitorimi i vlerësimit të rrezikut institucional të korrupsionit.

Ligji i Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik parashikon, ndër të tjera, përgjegjësinë e udëheqësit të subjektit të sektorit publik për përcaktimin dhe arritjen e qëllimeve, menaxhimin efikas të rreziqeve të lidhura me to dhe vendosjen e kontrolleve të brendshme të përshtatshme dhe efektive në përputhje me ligjin dhe standardet ndërkombëtare për kontrollin e brendshëm.

Në bazë të nenit 3, pika 25) të Ligjit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, menaxhimi i rrezikut është procesi i përcaktimit dhe vlerësimit të rreziqeve të brendshme dhe të jashtme që mund të ndikojnë negativisht në përmbushjen e qëllimeve të subjektit dhe zbatimin e kontrolleve të nevojshme për ta mbajtur ekspozimin ndaj rrezikut në një nivel të pranueshëm ose për t'i reduktuar pasojat e ndonjë rreziku të mundshëm në nivel të pranueshëm. Duke qenë se procesi i menaxhimit të rreziqeve duhet të jetë pjesë integrale e procesit të planifikimit strategjik dhe vjetor, gjegjësisht pjesë e menaxhimit të

со поставување цели во планските документи и во деловните процеси, појдовна точка за управувањето со ризиците во Министерството за финансии се стратешките и оперативните цели опишани во Стратешкиот план на Министерството за финансии за периодот 2023-2025 година.

Утврдувањето на ризиците и управувањето со ризиците во процесите кои придонесуваат за остварување на стратешките и оперативните цели ќе помогне за успешна реализација на целите на институцијата. Управувањето со ризиците треба да се гледа како на системски и континуиран процес за утврдување, проценување и следење на ризиците, земајќи ги во предвид целите на субјектите од јавниот сектор, како и преземање на неопходни активности, особено преку системот за финансиско управување и контрола. Финансиско управување и контрола се спроведува преку меѓусебно поврзаните компоненти на финансиското управување и контрола, кои се утврдени во согласност со ИНТОСАИ упатствата за стандардите за внатрешна контрола во јавниот сектор, кои се базираат на COSO моделот за внатрешна контрола.

Како една од компонентите на финансиското управување и контрола, управувањето со ризиците се воспоставува и се развива врз основа на COSO рамката за управување со ризиците која претставува надградба на COSO моделот за внатрешна контрола. Во согласност со COSO рамката за управување со ризиците, процесот на управување со ризиците се состои од следните елементи односно активности: поставување цели, утврдување и проценка на ризиците, постапување по ризиците и следење и известување.

proceseve afariste që kanë të bëjnë me përcaktimin e qëllimeve në dokumentet e planifikimit dhe në proceset afariste, pikënisje për menaxhimin e rreziqeve në Ministrinë e Financave janë pikësynimet strategjike dhe operative të përcaktuara në Planin strategjik të Ministrisë së Financave për periudhën 2023-2025.

Përcaktimi i rreziqeve dhe menaxhimi i rreziqeve në proceset që kontribuojnë në arritjen e qëllimeve strategjike dhe operative do të ndihmojnë në realizimin e suksesshëm të qëllimeve të institucionit. Menaxhimi i rreziqeve duhet parë si proces sistemik dhe i vazhdueshëm për përcaktimin, vlerësimin dhe monitorimin e rreziqeve, duke marrë parasysh pikësynimet e subjekteve të sektorit publik, si dhe ndërmarrjen e veprimeve të domosdoshme, veçanërisht nëpërmjet sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Menaxhimi financiar dhe kontrolli zbatohet nëpërmjet komponentëve të ndërlidhur të menaxhimit financiar dhe kontrollit, që përcaktohen në përputhje me udhëzimet e INTOSAI-t për standardet e kontrollit të brendshëm në sektorin publik, të cilat bazohen në modelin COSO për kontrollin e brendshëm.

Si një nga komponentët e menaxhimit financiar dhe kontrollit, menaxhimi i rrezikut është krijuar dhe zhvilluar bazuar në kornizën COSO për menaxhimin e rrezikut, që është përmirësim i modelit COSO për kontrollin e brendshëm. Në përputhje me kornizën COSO për menaxhimin e rrezikut, procesi i menaxhimit të rrezikut përbëhet nga elementët ose aktivitetet vijuese: vendosja e qëllimeve, përcaktimi dhe vlerësimi i rreziqeve, veprimi mbi rreziqet, monitorimi dhe raportimi.

Ризик е веројатноста од случување на настан со негативно влијание на остварувањето на целите на субјектот (чл.3 од Закон за јавна внатрешна финансиска контрола). Ризиците, исто така, може да се дефинираат како закана за успешно остварување на целите, односно се она што претставува закана за остварување на целите, програмите или давање на услуги на граѓаните, се смета за ризик.

Под фактор на ризик од корупција се подразбира сè што може да биде „прозор“ за/кон корупција, односно сè што може да поттикне вршење и/или толерирање на корупција.

Примери за фактори на ризици од корупција:

- Системски или надворешни фактори на ризици од корупција. Тоа се фактори кои ја отсликуваат постојната состојба во однос на правната регулатива во дадена област/сектор, владеењето на правото, функционирањето на институциите, нивната меѓусебна координација итн. (Отсуство или нејасна и нецелосна регулатива во дадена област/сектор или пак, мноштво на закони во определена област/сектор кои се неконзистентни; Често менување на законската регулатива; Неефикасно спроведување на законите; Нетранспарентни процеси на планирањето и трошењето на јавните финансии; Непостоење/непримена на етички кодекси; Развиена култура на неказнивост/слаба казнивост за корупциско однесување кај јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор).

Резику është probabiliteti i një ngjarjeje me ndikim negativ në arritjen e qëllimeve të subjektit (neni 3 i Ligjit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik). Rreziqet mund të përkufizohen edhe si kërcënime për arritjen e suksesshme të qëllimeve, respektivisht çdo gjë që paraqet kërcënim për arritjen e qëllimeve, programeve apo ofrimit të shërbimeve për qytetarët konsiderohet si rrezik.

Faktori i rrezikut të korrupsionit nënkupton gjithçka që mund të jetë "dritare" për/drejt korrupsionit, respektivisht çdo gjë që mund ta stimulojë kryerjen dhe/ose tolerimin e korrupsionit.

Shembuj të faktorëve të rrezikut të korrupsionit:

- Faktorët sistemikë ose të jashtëm të rreziqeve të korrupsionit. Këta janë faktorë që pasqyrojnë situatën ekzistuese në aspektin e rregullimit ligjor në një fushë/сектор të caktuar, sundimin e ligjit, funksionimin e institucioneve, koordinimin e ndërsjellë të tyre, etj. (Mungesa ose rregullim i paqartë dhe jo i plotë në një fushe/сектор të caktuar ose, nga ana tjetër, një mori ligjesh në një fushë/сектор të caktuar që nuk janë konsistente; Ndryshimet e shpeshta të rregullativës ligjore; Zbatimi joefikas i ligjeve; Procese jotransparente. Planifikimi dhe shpenzimi i financave publike Mosekzistenca/moszbatimi i kodeve etike; Kultura e zhvilluar e mosndëshkimit/dënimit të ulët për sjelljet korruptuese në sektorin publik, privat dhe civil).

- Институционални/организациски фактори на ризици од корупција. Тоа се фактори на ризици од корупција кои произлегуваат од институционалната поставеност на јавниот систем во насока на оценување дали е тој соодветен за извршување на функциите во определена област/сектор, дали надлежностите се јасно дефинирани, итн (Несоодветни или непостоечки политики, процедури и системи за определена област или неприменување на постојните политики, процедури и системи; Несоодветни човечки ресурси/отсуство на компетенции за вршење на функциите на јавните институции, како и за идентификување и соодветно адресирање на коруптивното однесување во дадена област; Пракса на неказнивост/индицентна казнивост за лошо завршена или незавршена работа; Непостоење/непримена на стандарди за работа и етички кодекси по сектори/институции; Несоодветни услови за работа на клучните институции во определена област (просторни, материјални, финансиски, кадровски органичувања).
- Индивидуални фактори на ризици од корупција. Тоа се фактори кои може да влијаат на поединците да пристапат кон коруптивно или неетичко однесување (Недостаток на интегритет; Недостаток на знаење (некомпетентност); Недостаток на практични вештини (искуство); Несоодветен надзор врз работата на конкретно лице/работна задача; Практикување на судир на интереси; Чувство на незадоволство или перцепција на нефер пракса на работа; Притисоци на работа; Култура на однесување и практикување на
- Faktorët institucionale/organizativë të rreziqeve të korrupsionit. Këta janë faktorë rreziku korrupsioni që rezultojnë nga struktura institucionale e sistemit publik për të vlerësuar nëse ai është i përshtatshëm për kryerjen e funksioneve në një fushë/сектор të caktuar, nëse kompetencat janë përcaktuar në mënyrë të qartë, etj. (Politika të papërshtatshme ose joekzistuese, procedura dhe sisteme për ndonjë fushë specifike ose moszbatimi i politikave, procedurave dhe sistemeve ekzistuese; Burime njerëzore të pamjaftueshme/mungesa e kompetencave për kryerjen e funksioneve të institucioneve publike, si dhe për identifikimin dhe trajtimin e duhur të sjelljeve korruptuese në ndonjë fushë të caktuar; Praktika e pandëshkueshmërisë/dënimit të rastësishëm për punë të kryer në mënyrë jo të duhur ose të papërfunduar; Mungesa/moszbatimi i standardeve të punës dhe kodeve etike sipas sektorëve/institucioneve; Kushtet e papërshtatshme të punës së institucioneve kyçe në ndonjë fushë të caktuar (kufizime hapësinore, materiale, financiare, kuadrovike).
- Faktorët individualë të rreziqeve të korrupsionit. Këta janë faktorë që mund të ndikojnë ndaj individëve që ato t'i qasen sjelljeve korruptuese ose joetike (mungesa e integritetit; Mungesa e njohurive (jokompetencë); Mungesa e aftësive praktike (përvojë); Mbikëqyrja joadekuate e punës së ndonjë personi/detyre të caktuar pune; Praktika e konfliktit të interesat; Ndjenja e pakënaqësisë ose perceptimi i praktikës së padrejtë në punë; Presionet në punë; Kultura e sjelljes dhe praktikimi i

одговорноста).

- Фактори на ризици од корупција поврзани со оперативниот процес во дадена област или сектор. Тоа се фактори кои можат да се идентификуваат како можна појава кај сите институции кои се вклучени или каде се врши определен процес (пр. област јавни набавки) во смисла на детектирање на заедничките предизвици кои произлегуваат од законските решенија или праксата на работа (Висока автономија или дискрециони права за одлучување во дадена област; Недоволно прецизно законско дефинирање на работен процес во дадена област кое дава простор за поттикнување на корупција; Нетранспарентно или неевидентирани (во писмена форма) одлучување; Непостоење на соодветен систем за управување со документација; Непримена на законските процедури при оперативниот процес во дадена област; Недостаток на хоризонтални и вертикални контроли при извршување на работата во дадена област; Непостоење или непримена на мапа на процедури во институциите итн.).

Како што е наведено погоре, ризикот може да биде производ на повеќе фактори. Затоа е потребно негово разглобување, односно анализа според факторите кои можат да имаат влијание. Оттука, методолошкиот пристап на проценката на ризиците преку факторите на ризици обезбедува суштинска анализа и идентификување на конкретните „точки“ од каде се црпат можностите за корупција.

По идентификување на ризиците од корупција и ранливоста на корупција треба се идентификуваат и анализираат актуелните/постојните контролни мерки во

пëргjegjësisë).

➤ Faktorët e rreziqeve të korrupsionit që lidhen me procesin operativ në ndonjë fushë apo sektor të caktuar. Këta janë faktorë që mund të identifikohen si dukuri e mundshme në të gjitha institucionet që janë të involvuara ose ku kryhet ndonjë proces i caktuar (p.sh. fusha e prokurimeve publike) në drejtim të detektimit të sfidave të zakonshme që rezultojnë nga zgjidhjet ligjore ose praktika e punës (Autonomi e lartë ose të drejta diskrecionale për vendimmarrje në ndonjë fushë të caktuar Përcaktimi i pamjaftueshëm ligjor i një procesi të punës në ndonjë fushë të caktuar që i jep hapësirë korrupsionit; Vendimmarrja jotransparente ose e paregjistruar (në formë të shkruar); Mosekzistenca e sistemit të duhur të menaxhimit të dokumentacionit; Mosaplikimi i procedurave ligjore në procesin operativ në ndonjë fushë të caktuar; Mungesa e kontrolleve horizontale dhe vertikale gjatë kryerjes së punës në ndonjë fushë të caktuar; Mungesa ose moszbatimi i skemës së procedurave në institucione, etj.).

Siç u përmend më lartë, rreziku mund të jetë produkt i shumë faktorëve. Prandaj është i nevojshëm zbërthimi i tij, respektivisht analizë sipas faktorëve që mund të kenë ndikim. Andaj, qasja metodologjike e vlerësimit të rrezikut përmes faktorëve të rrezikut ofron analiza thelbësore dhe identifikim të "pikave" specifike nga ku rezultojnë mundësitë e korrupsionit.

споредба со ризиците кои биле идентификувани т.е. следен чекор е да се направи евалуација на ризиците од аспект дали се контролирани или не (дали веќе има воспоставени превентивни мерки за конкретните ризици кои се детектирани). Доколку овие внатрешни контроли и мерки се соодветни и ефикасни, во тој случај помала е веројатноста за настанување на ризикот и влијанието на ризикот, затоа и крајниот резултат од оваа анализа ќе биде да се утврди дали некој ризик е: 1) контролиран (мерките се доволни и соодветни), 2) делумно контролиран (ажурирање или дополнување на мерката), или 3) не е контролиран (не постојат мерки или истите не се адекватни).

Активностите кои што ги презема институцијата за намалување, односно ублажување на ризикот, всушност се контроли.

Согласно член 16 од Законот за јавна внатрешна финансиска контрола, контролите опфаќаат:

- процедури за овластување и одобрување;
- поделба на должностите на начин со кој нема да се дозволи едно службено лице во исто време да биде одговорно за одобрување, извршување, сметководство и контрола;
- систем на двоен потпис;
- правила за пристап до средствата и информациите;
- ex - ante и ex post финансиска контрола;
- процедури за целосно, точно, прецизно и ажурно сметководство на сите трансакции;
- известување и преглед на активностите - процена на ефикасноста и ефективноста на трансакциите;

Pas identifikimit të rreziqeve të korrupsionit dhe cënueshmërisë së korrupsionit, masat aktuale/ekzistuese të kontrollit duhet të identifkohen dhe analizohen në krahasim me rreziqet që janë identifikuar d.m.th. hapi tjetër është vlerësimi i rreziqeve në aspektin nëse ato janë kontrolluar apo jo (nëse ekzistojnë tashmë masa parandaluese të vendosura për rreziqet specifike që janë zbuluar). Nëse këto kontrole dhe masa të brendshme janë adekuate dhe efikase, në atë rast probabiliteti i rrezikut dhe ndikimi i tij është më i ulët, prandaj rezultati përfundimtar i kësaj analize do të jetë për ta përcaktuar nëse rreziku: 1) kontrollohet (masat janë të mjaftueshme dhe të përshtatshme), 2) kontrollohet pjesërisht, (përditësimi ose plotësimi i masës), ose 3) i pakontrolluar (nuk ekzistojnë masa ose nuk janë adekuate).

Aktivitetet e ndërmarra nga institucioni për ta ulur ose për ta reduktuar sadopak rrezikun janë në fakt kontrole. Në bazë të nenit 16 të Ligjit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik, kontrollet përfshijnë:

- procedurat e autorizimit dhe miratimit;
- ndarjen e detyrave në mënyrën që nuk do të lejohet që një nëpunës zyrtar në të njëjtën kohë të jetë përgjegjës për miratimin, kryerjen, kontabilitetin dhe kontrollin;
- sistemin e nënshkrimit të dyfishtë;
- rregullat për qasje në mjete dhe informacione;
- kontrollin financiar ex-ante dhe ex post;
- procedurat për kontabilitet të plotë, të saktë dhe të përditësuar të të gjitha transaksioneve;
- raportimin dhe rishikimin e aktiviteteve - vlerësimi i efikasitetit dhe efektivitetit të

- процедури за мониторинг;
- процедури за управување со човечки ресурси, и
- правила за документирање на сите трансакции и активности поврзани со активностите на субјектот.

- transaksioneve;
- procedurat e monitorimit;
- procedurat e menaxhimit të burimeve njerëzore dhe
- rregullat për dokumentimin e të gjitha transaksioneve dhe aktiviteteteve që lidhen me veprimtaritë e subjektit.

Во согласност со одредбите од Законот за јавна внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор, системот на внатрешна финансиска контрола, финансиското управување и контрола е сеопфатен систем на внатрешни контроли кои ги воспоставува и за кои е одговорен раководителот на буџетскиот корисникот, а со кои, преку управување со ризиците, обезбедува разумно уверување дека во остварување на целите буџетските и други средства се користат правилно, етички, економично, ефикасно и ефективно. Системот се состои од две компоненти: финансиско управување и контрола и внатрешната ревизија.

Në përputhje me dispozitat e Ligjit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Sektorin Publik, sistemi i kontrollit të brendshëm financiar që përfshin menaxhimin financiar dhe kontrollin është sistem gjithëpërfshirës i kontrolleve të brendshme të përcaktuara dhe për të cilat është përgjegjës udhëheqësi i shfrytëzuesit buxhetor, me ç'rast nëpërmjet menaxhimit me rreziqet sigurohet bindje e arsyeshme se në arritjen e qëllimeve, mjetet e buxhetit dhe mjetet e tjera shfrytëzohen në mënyrë korrekte, etike, ekonomike, efikase dhe efektive. Sistemi përbëhet nga dy komponentë: menaxhimi financiar, kontrolli dhe revizioni i brendshëm.

5. Утврдување/мапирање на ризици од корупција во рамките на Министерството за финансии

5. Përcaktimi i rreziqeve të korrupsionit në kuadër të Ministrisë së Financave

Согласно Нацрт-записникот од Педесет и петтата седница на Владата на Република Северна Македонија, одржана на 28 јуни 2022 година, а имајќи го во предвид Годишниот план за проценка на ризици од корупција, согласно Извештајот за усогласеност на ГРЕКО (петти круг на евалуација), а во однос на препораката II, Владата ги задолжи сите органи на државната управа да донесат Годишен план за проценка на ризици од корупција за 2022/2023 година, соодветен на нивната надлежност, за која цел во прилог беа доставени Насоки за

Sipas Propozim procesverbalit të mbledhjes së pesëdhjetë e pestë të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, të mbajtur më datë 28 qershor 2022 dhe duke marrë parasysh Planin vjetor mbi vlerësimin e rrezikut të korrupsionit, sipas Raportit të harmonizimit të GRECO-s (raundi i pestë i evaluimit) dhe në lidhje me rekomandimin II, Qeveria i obligoi të gjitha organet e administratës shtetërore që ta miratojnë Planin vjetor mbi vlerësimin e rreziqeve të korrupsionit për vitin 2022/2023, në përputhje me kompetencat e tyre, ku për

проценка на ризици од институционална корупција во Република Северна Македонија и Извештај за проценка на ризици од корупција.

Проценката на ризик од институционална корупција претставува процес за управување со корупција кој веќе се применува во Република Северна Македонија и истиот, освен финансиски и други ризици, овозможува идентификување на ризиците од корупција, т.е. факторите кои можат да придонесат кон корупција. Целите на проценката на ризик од институционална корупција се исти со целите за управување со ризикот, и тоа:

1. Воспоставување регистар на ризици кој ќе ги идентификува и рангира сите поважни ризици од корупција со кои се соочува институцијата;
2. Рангирање на сите ризици во смисла на веројатност од нивно случување и очекувано влијание;
3. Определување јавни улоги и задачи за управување со ризик; и
4. Зголемување на свеста за принципите и бенефитите од процесот на управување со ризик и зголемување на посветеноста кај вработените во однос на принципите за контрола на ризикот.

Најдобрата превентивна одбрана против корупцијата е стабилен систем на внатрешни контроли кој треба да биде дизајниран и да се применува како соодветен одговор на ризиците утврдени за време на активностите при проценка на ризиците. Меѓутоа, институциите во јавниот сектор, исто така, треба да работат на воспоставување соодветна структура и култура со која ќе се обесхрабри потенцијалното коруптивно однесување.

кëtë qëllim janë dorëzuar në shtojcë: Indikacionet mbi vlerësimin e rreziqeve të korrupsionit institucional në Republikën e Maqedonisë së Veriut dhe Raporti mbi vlerësimin e rreziqeve të korrupsionit.

Vlerësimi i rrezikut të korrupsionit institucional është proces për menaxhimin e korrupsionit që tashmë zbatohet në Republikën e Maqedonisë së Veriut, ku përveç rreziqeve financiare dhe rreziqeve të tjera mundëson identifikimin e rreziqeve të korrupsionit, gjegjësisht faktorët që mund të kontribuojnë në korrupsion. Qëllimet e vlerësimit të rrezikut të korrupsionit institucional janë të njëjta me pikësynimet e menaxhimit të rrezikut, përkatësisht:

1. Krijimi i regjistrit të rreziqeve që do të identifikojë dhe radhisë të gjitha rreziqet kryesore të korrupsionit me të cilat përballlet institucioni;
2. Radhitja e të gjitha rreziqeve për sa i përket probabilitetit të shfaqjes së tyre dhe ndikimit të pritur;
3. Përcaktimi i roleve dhe detyrave publike për menaxhimin e rrezikut dhe
4. Rritja e ndërgjegjësimin për parimet dhe përfitimet e procesit të menaxhimit të rrezikut dhe rritja e angazhimit të të punësuarve në lidhje me parimet e kontrollit të rrezikut.

Mbrojtja më adekuate parandaluese kundër korrupsionit është sistemi stabil i kontrolleve të brendshme, që duhet të krijohet dhe të zbatohet si reagim përkatës ndaj rreziqeve të përcaktuara gjatë aktiviteteteve të vlerësimit të rreziqeve. Megjithatë, institucionet në sektorin publik, gjithashtu, duhet të punojnë në vendosjen e strukturës dhe kulturës përkatëse, me ç'rast do të dekurajohet sjellja e mundshme korruptuese.

Во рамките на Министерство за финансии, врз основа на формален акт, со Решение за определување на координатори за ризици на програмите/организационите единици формирана е Работна група за проценка и управување со ризиците на ниво на Министерството.

Во насока на обезбедување на успешно спроведување на процесот на управување со ризици, членовите на Работната група, согласно Насоките за управување со ризик на Министерството за финансии, ги имаат следниве овластувања и одговорности, и тоа:

- Координаторот за воспоставување на процесот на управување со ризици:
 - да го координира спроведувањето на процесот на управување со ризиците во организацијата;
 - да обезбеди дека сите раководители се запознаени со потребата за воведувањето на управувањето со ризиците и со насоките за управување со ризиците;
 - да ја поттикнува културата на управување со ризици и да дава поддршка на раководителите во ефикасното управување со ризиците и јакнењето на свеста на врвното раководство за потребите за системското управување со ризиците;
 - да обезбеди координаторите за ризици да бидат соодветно обучени за управување со ризици;
 - да обезбеди изработка и ажурирање на стратегијата за управување со ризици и соодветните насоки во согласност со степенот на спроведување и развој на процесот на управување со ризиците.

Нë куадër të Ministrisë së Financave, në bazë të aktit formal, me Aktvendim për përcaktimin e koordinatorëve për rreziqet e programeve/njërive organizative, u krijua grupi i punës për vlerësimin dhe menaxhimin e rreziqeve në nivel të ministrisë.

Në drejtim të sigurimit të zbatimit të sukseshëm të procesit të menaxhimit me rreziqet, anëtarët e Grupit të punës, sipas Indikacioneve të Ministrisë së Financave i kanë këto autorizime dhe përgjegjësi:

- Koordinatori për vendosjen e procesit të menaxhimit të rreziqeve duhet:
 - ta koordinojë zbatimin e procesit të menaxhimit të rreziqeve brenda organizatës;
 - të sigurojë se të gjithë udhëheqësit janë informuar me nevojën e vendosjes së menaxhimit të rreziqeve dhe me indikacionet e menaxhimit të rreziqeve;
 - ta nxisë kulturën e menaxhimit të rreziqeve dhe t'ia ofrojë përkrahjen udhëheqësve sa i përket menaxhimit efikas të rreziqeve, si dhe ngritjes së vetëdijesë së udhëheqësisë lidhur me nevojat e menaxhimit sistemik të rreziqeve;
 - të sigurojë trajnim në mënyrë përkatëse për koordinatorët e rreziqeve lidhur me menaxhimin e rreziqeve;
 - të sigurojë hartimin dhe përditësimin e strategjisë së menaxhimit të rreziqeve dhe udhëzimeve përkatëse në përputhje me shkallën e zbatimit dhe zhvillimit të procesit të menaxhimit të rreziqeve;

- Координаторите за ризици на организационите единици / програми:
 - да преземаат активности во врска со прибирањето на податоците за ризиците и евидентирање на податоците за ризиците во регистарот на ризици;
 - да обезбедат прегледување на податоците за ризиците и по потреба собирање на дополнителни информации;
 - да обезбедат на раководителите навремени, точни информации за управувањето со ризиците;
 - да го следат спроведувањето на мерките од акциските планови;
 - да управуваат со документацијата во врска со ризиците.

Сите вработени во Министерството се вклучени во управувањето со ризици и треба да бидат свесни за својата одговорност во утврдувањето и управувањето со ризикот. Меѓутоа крајната одговорност за управувањето со ризикот ја има:

- Министерот, со следниве овластувања и одговорности:
 - да ја одреди стратешката насока и да создаде услови за непречено спроведување на сите активности поврзани со управувањето со ризиците;
 - да обезбеди највисоко ниво на посветеност и поддршка на процесот на управување со ризиците.
- раководителите на различните нивоа на управување согласно доделените овластувања и одговорности:
 - да обезбедат секојдневно управување со ризиците;
 - да обезбедат дека управувањето со ризиците во нивното подрачје на одговорности се спроведува во

•Координаторët e rreziqeve të njësive organizative / programeve:

- të ndëmarrin aktivitete në lidhje me grumbullimin e të dhënave mbi rreziqet dhe evidentimin e të dhënave mbi rreziqet në regjistrin e rreziqeve;
- ta sigurojë shqyrtimin e të dhënave mbi rreziqet dhe sipas nevojës grumbullimin e informacioneve shtesë;
- t'u sigurojnë udhëheqësve informacione të sakta dhe në kohë lidhur me menaxhimin e rreziqeve;
- ta monitorojnë zbatimin e masave nga planet aksionale;
- të menaxhojnë me dokumentacionin lidhur me rreziqet.

Të gjithë të punësuarit të ministrisë janë përfshirë në menaxhimin e rreziqeve dhe duhet të bëhen të vetëdijshëm për përgjegjësinë e tyre sa i përket përcaktimit dhe menaxhimit të rrezikut. Megjithatë, përgjegjësinë e fundit lidhur me menaxhimin e rrezikut, e ka:

•Ministri, me autorizimet dhe përgjegjësitë vijuese duhet:

- ta përcaktojë orientimin strategjik dhe të krijojë kushte për zbatim të pandërprerë të të gjitha aktiviteteve lidhur me menaxhimin e rreziqeve;
- të sigurojë nivelin më të lartë të përkushtimit dhe përkrahjes së procesit të menaxhimit të rreziqeve;
- udhëheqësitë e niveleve të ndryshme të menaxhimit, në përputhje me autorizimet dhe përgjegjësitë e dhëna duhet:
- të sigurojnë menaxhimin e përditshëm të rreziqeve;

согласност со стратегијата за управување со ризици;

- да обезбедат дека вработените се свесни за клучните цели, приоритети и главните ризици со кои се соочува нивниот дел на организацијата и организацијата во целина;
- да ги поттикнуваат вработените и да ги оспособуваат за системско препознавање и решавање на ризиците кои се закануваат на нивните активности и искористување на можностите со кои поефикасно ќе се остваруваат целите и ќе се подобрат резултатите.

Координаторот за воспоставување на процесот за управување со ризиците изготвува насоки за управување со ризиците во кои подетално го уредува начинот на постапување со ризиците и обрасците за документирање на ризиците. Ризиците се утврдуваат во Образецот за утврдување и проценка на ризиците и се евидентираат во регистарот на ризици. Регистарот на ризици е „база на податоци“ за сите информации во врска со ризиците. Секторот за финансиски прашања врз основа на доставените Обрасци за утврдување и проценка на ризиците веќе воспостави и води регистар на ризици во кој се содржани ризиците по сектори / организациони единици. Регистарот на ризици се води во табела и се ажурира од страна на координатор/ите за ризици именувани од Министерот, по предлог на раководителот на соодветниот сектор.

На ниво на Министерство, се утврдени следниве ризици од корупција:

- Злоупотреба на доверливи/чувствителни информации преку искористување на

-тë sigurojnë se menaxhimi i rreziqeve, në sferën e tyre të përgjegjësi, zbatohet në përputhje me strategjinë e menaxhimit të rreziqeve;

-тë sigurojnë se të punësuarit janë të vetëdijshëm për qëllimet kyçe, prioritetet dhe rreziqet kryesore me të cilat ballafaqohet pjesa e tyre e organizatës dhe organizata në tërësi;

-t'i stimulojnë dhe t'i aftësojnë të punësuarit për njohjen dhe zgjidhjen sistemike të rreziqeve që paraqesin kërcënim për aktivitetet e tyre, si dhe për shfrytëzimin e mundësive me të cilat në mënyrë më efikase do të realizohen qëllimet dhe do të pëmirësohen rezultatet.

Koordinatori për vendosjen e procesit të menaxhimit të rreziqeve harton indikacione mbi menaxhimin e rreziqeve, ku në detaje rregullon mënyrën e menaxhimit të rreziqeve dhe formularët për evidentimin e rreziqeve. Rreziqet përcaktohen në Formularin mbi përcaktimin dhe vlerësimin e rreziqeve dhe evidentohen në regjistrin e rreziqeve. Regjistri i rreziqeve është “baza e të dhënave” të të gjithave informacioneve lidhur me rreziqet. Sektori i Çështjeve Financiare, në bazë të Formularëve të parashtruar për përcaktimin dhe vlerësimin e rreziqeve, tashmë ka vendosur dhe rregullon regjistrin e rreziqeve, ku përfshihen rreziqet sipas sektorëve/njësive organizative. Regjistri i rreziqeve evidentohet në tabelë dhe përditësohet nga koordinatori/koordinatorët i/e rreziqeve,

службената позиција за стекнување незаконски приватен интерес за себе и/или за друго лице при спроведување на верификациски посети и верификација на трошоци за проекти финансирани од Инструментот за претпристапна помош (ИПА).

- Несоодветен третман на неправилности и сомнежи за измами и отсуство на финансиски корекции врз основа на извршени административни проверки за утврдена измама или за каква било неправилност, може да доведе до непочитување на веќе воспоставени законски прописи/процедури и злоупотреба на средства од Буџетот на ЕУ и националниот буџет.
- Давање несоодветни мислења, предлози, појаснувања и белешки за имплементацијата на прописите од областа за која е надлежен Секторот.
- Злоупотреба на податоци и неовластено користење на информации при Проверка на квалитетот на работа на Единиците за финансиски прашања и Единиците за внатрешна ревизија кај институциите опфатени со Законот за ЈВФК.
- Необјективно спроведување на проверка на квалитетот на финансиско управување и контрола и работењето на внатрешната ревизија кај институциите опфатени со Законот за ЈВФК.
- Потешкотии при спроведување на целокупниот процес поради ограничени човечки ресурси - од прием на фактури па се до добивање на извод и евидентирање на изводот со пропратната документација, поради што е можно преклопување на процеси кај едно лице.

тë emëruar nga ministri, me propozim të udhëheqësit të sektorit përkatës.

Në nivel ministrie, janë përcaktuar rreziqet e mëposhtëm të korrupsionit:

- Abuzimi i informacioneve konfidenciale duke shfrytëzuar pozitën zyrtare për përfitimin e interesit privat të paligjshëm për veten dhe/ose për ndonjë person tjetër gjatë realizimit të kontrolleve në terren (on the spot check) dhe verifikimit të shpenzimeve për projektet e financuara nga Instrumenti i ndihmës paraaderuese (IPA).
- Trajtimi i papërshtatshëm i parregullsive dhe dyshimet lidhur me mashtrimet dhe mungesa e korigjimeve financiare në bazë të kontrolleve të kryera administrative mbi përcaktimin e mashtrimit ose ndonjë parregullsie, mund të sjellë mosrespektimin e rregullave/procedurave tashmë të vendosura ligjore, si dhe abuzimin e mjeteve nga Buxheti i BE-së dhe ai nacional.
- Dhënia e mendimeve, propozimeve, sqarimeve dhe shënimeve të papërshtatshme lidhur me implementimin e rregullave në fushën e sektorit kompetent.
- Abuzimi i të dhënave dhe shfrytëzimi i paautorizuar i informacioneve gjatë Kontrollit të cilësisë së punës së Njësive të Çështjeve Financiare dhe Njësive të Revizionit të Brendshëm të institucioneve të përfshira me Ligjin e KBFP-së.
- Zbatimi joobjektiv i kontrollit të cilësisë së menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe punës së revizionit të brendshëm të institucioneve të përfshira me Ligjin e KBFP-së.
- Vështirësi gjatë zbatimit të procesit të përgjithshëm për shkak të burimeve të kufizuara njerëzore - nga pranimi i faturave

- Погрешно утврдена фактичка состојба или неутврдени постојни прекршоци од страна на финансискиот инспектор, заради остварување лична или друга корист, при вршење на финансиска инспекција кај субјект од јавниот сектор, согласно закон.
 - Неажурно следење на реализација на издадените мерки по спроведена финансиска инспекција.
 - Злоупотреба и искористување на службената позиција за стекнување незаконски приватен интерес за себе и/или за друго лице при спроведување постапка за издавање на лиценци, дозволи и решенија за игри на среќа и за забавни игри и дозволи и согласности за финансиски друштва и лизинг.
 - Можност да се избрише заложно право - хипотека и/или рачен залог без целосно исполнување на обврските од страна на должникот.
 - Ненавремено поднесување на пријави на побарување, неадекватно следење на текот на постапките и непреземање на навремени соодветни дејствија.
 - Несоодветно планирање на набавките во ГПЈН.
 - Неадекватни технички спецификации.
 - Неоправдана поделба на јавната набавка на неколку помали.
 - Не-спроведување на постапката за вработување согласно критериумите утврдени во ЗАС.
 - Не-спроведување на постапката за унапредување согласно критериумите утврдени во ЗАС.
 - Неизвршување на ревизиите согласно законските прописи, стандардите за внатрешна ревизија и процедурите за

работа на Секторот за внатрешна ревизија (неквалитетно извршување на внатрешната ревизија) поради корупција.

Институционалната проценка на ризици од корупција претставува инструмент во процесот на управување со ризици, кој придонесува во спроведувањето на генералната политика на Министерството за финансии за борба против корупцијата и нулта толеранција за злоупотреба при извршување на надлежностите, а воедно и преку детектирање на слабостите во процесите и делокругот на работите на Министерството да се обезбеди владеење на правото, како и квалитативен и ефикасен придонес во борбата против корупцијата.

6. Анализа на ризични области/процеси подложни на корупција во рамките на делокругот на работењето на Министерството

6.1. Етичко и професионално однесување на административните службеници (вклучувајќи јакнење на културата на интегритет и на професионалната етика)

Административните службеници треба да внимаваат да не се стават во состојба на судир на интереси и при извршувањето на јавните овластувања и должности не треба да се раководат од лични, семејни, верски, партиски и етнички интереси, ниту од притисоци и ветувања од претпоставениот или од друго лице.

Во Законот за административни службеници се содржани основните начела кои вработените во јавната администрација се должни да ги почитуваат како што се начело на законитост,

критереве të përcaktuara në LNA-në.

-Mosrealizimi i revizioneve sipas rregullave ligjore, standardeve të revizionit të brendshëm dhe procedurave të punës së Sektorit të Revizionit të brendshëm (realizimi jocilësor i revizionit të brendshëm) për shkak të korrupsionit.

Vlerësimi institucional i rreziqeve të korrupsionit paraqet instrument në procesin e menaxhimit të rreziqeve, që kontribuon në zbatimin e politikës së përgjithshme të Ministrisë së Financave në luftën kundër korrupsionit dhe zero tolerancë ndaj abuzimit gjatë zbatimit të kompetencave, njëkohësisht edhe duke detektuar dobësitë sa i përket proceseve dhe fushëveprimet të punëve të ministrisë për të siguruar sundimin e ligjit, si dhe kontributin cilësor dhe efikas në luftën kundër korrupsionit.

6. Analiza e fushave/proceseve të rrezikut të nënshtruara ndaj korrupsionit në kuadër të fushëveprimet të punës së ministrisë

6.1. Sjellja etike dhe profesionale e nëpunësve administrativë (duke përfshirë forcimin e kulturës së integritetit dhe etikës profesionale)

Nëpunësit administrativë duhet të kenë kujdes që të mos futen në konflikt interesi gjatë kryerjes së autorizimeve dhe detyrimeve publike, nuk duhet të udhëhiqen nga interesat personale, familjare, fetare, partiake dhe etnike, as nga presionet dhe premtimet e eprorit ose nga ndonjë personi tjetër.

Në Ligjin e Nëpunësve Administrativë përfshihen parimet bazë, që të punësuarit në administratën publike janë të detyruar që t'i

еднакви услови, еднаков пристап до работно место, соодветна и правична застапеност, стручност и компететност, управување со ефектот на вработените, сервисна ориентираност, професионална етика, непристрасност и објективност, транспарентност и доверливост, одговорност, спречување на судир на интереси и начело на економско користење на средствата.

Административните службеници имаат обврска да се придржуваат до Кодексот за административни службеници кој ги истакнува клучните вредности и стандарди на вршење на професијата и ги промовира врвните етички принципи на добро однесување кои се важни за соодветно функционирање на службата и претставуваат дел од имиџот на институцијата во пошироката јавност и елемент на идентификација на вработените во институцијата.

Од перспектива на институцијата, вработените и интегритетот се две страни на една иста паричка. За една институција да има интегритет, таа мора да биде етичка средина чии вработени и чие раководство ќе бидат подготвени да ги следат и спроведуваат институционалната култура, политиките и процедурите. Вработените сакаат да работат во институција која се залага да постапува етички, во согласност со нивните лични вредности и верувања, но и практики и заложби. Управувањето со рамката на системот за интегритет, воглавно претставува проценка и следење на тоа дали во институцијата некој вршител на јавна должност ги следи стандардните постапки за понудување јавни услуги на чесен и транспарентен начин и дали услугите се вршат врз основа на лична наклонетост кон одредена состојба или поради некаков поттик или мотив.

respektojnë, siç janë parimi i legjislacionit, kushtet e barabarta, qasja e njëjtë në vendin e punës, përfaqësimi përkatës dhe i drejtë, profesionaliteti dhe kompetenca, menaxhimi i efekteve të të punësuarve, orientimi ndaj shërbimit, etika profesionale, paanëshmëria dhe objektiviteti, transparenca dhe besueshmëria, përgjegjësia, parandalimi i konfliktit të interesit dhe parimi i shfrytëzimit ekonomik të mjeteve.

Nëpunësit administrativë obligohen që ta respektojnë Kodin e nëpunësve administrativë, ku theksohen vlerat dhe standardet kyçe të kryerjes së profesionit dhe ku promovohen parimet kryesore etike, të rëndësishme për funksionimin përkatës të shërbimit dhe paraqesin pjesë të imazhit të institucionit ndaj publikut të gjerë dhe elementit të identifikimit të të punësuarve në institucionin.

Nga perspektiva e institucionit, të punësuarit dhe integriteti janë dy anët e monedhës së njëjtë. Për një institucion që të ketë integritet, ai duhet të bëhet mjedis etik, ku të punësuarit dhe udhëheqësit e tij duhet të përgatiten që të ndjekin dhe zbatojnë kulturën, politikat dhe procedurat e institucionit. Të punësuarit dëshirojnë të punojnë në një institucion, që përpiket të veprojë në mënyrë etike në përputhje me vlerat dhe bindjet e e tyre personale, por edhe praktikata dhe përpjekjet. Menaxhimi me kornizën e sistemit të integritetit, kryesisht paraqet vlerësimin dhe monitorimin e çështjes nëse brenda institucionit ndonjë ushtrues i detyrës publike respekton procedurat standarde gjatë ofrimit të shërbimeve publike dhe nëse shërbimet

Управувањето со рамката на системот за интегритет се однесува на комплементарноста на сообразноста и стратегиите за интегритет. Стратегијата за сообразност има за цел да ја регулира примената на законите, правилата и прописите во поглед на етичкото однесување. Стратегијата за интегритет има за цел да развие заеднички норми и вредности. Целта на сообразноста е да се спречи незаконско однесување, додека пак целта на интегритетот е да го негува одговорното однесување.

Индивидуалниот интегритет на административниот службеник го одразува интегритетот на институцијата, затоа административните службеници при вршење на своите приватни работи не треба да го користат статусот на службеник заради остварување на лична корист и злоупотреба на службена должност. Оттука од голема важност е интегритетот на раководниот кадар, кој преку воспоставување на високи професионални вредности ќе овозможи доследно почитување на правилата и прописите при постапување на вработените лица во институцијата. За таа цел потребен е системски пристап, кој ќе овозможи Кодексот за административни службеници да биде разбран, прифатен и имплементиран од сите вработени во рамките на институцијата. Со Кодексот за административни службеници се пропишуваат етичките стандарди и правилата на однесување на административните службеници и правила кои се однесуваат на корупција, непотизам, кронизам и клиентелизам.

Целта на овој кодекс е поттикнување на доброто постапување и однесување на административните службеници, зајакнување на довербата на граѓаните во работата на

kryhen në bazë të preferencës personale ndaj ndonjë gjendjeje të caktuar ose për shkak të ndonjë stimuli ose motivi.

Menaxhimi me kornizën e sistemit të integritetit, i referohet komplementaritetit të përputhshmërisë dhe strategjive të integritetit. Strategjia e përputhshmërisë ka për qëllim rregullimin e zbatimit të ligjeve, rregullave dhe rregullimeve sa i përket sjelljes etike. Strategjia e integritetit determinohet në zhvillimin e normave dhe vlerave të përbashkëta. Qëllimi i përputhshmërisë është që të parandalohet sjellja e pazakontë, ndërsa qëllimi i integritetit është që ta ruajë sjelljen e përgjegjshme.

Integriteti individual i nëpunësit administrativ reflekton integritetin e institucionit, prandaj nëpunësit administrativë gjatë kryerjes së punëve të tyre private nuk duhet ta shfrytëzojnë statusin e nëpunësit për shkak të arritjes së dobisë personale dhe abuzimit të detyrës zyrtare. Kështu, me rëndësi të madhe është integriteti i kuadrit udhëheqës, i cili nëpërmjet përcaktimit të vlerave të larta profesionale, do të mundësojë respektimin e vazhdueshëm të rregullave dhe rregullimeve gjatë veprimit të të punësuarve në institucion. Prandaj, nevojitet qasje sistemike që do ta mundësojë kuptimin, pranimin dhe zbatimin e Kodit të nëpunësve administrativë nga të gjithë të punësuarit brenda institucionit. Me Kodin e nëpunësve administrativë, përcaktohen standardet etike dhe rregullat e sjelljes së nëpunësve administrativë, si dhe rregullat që u referohen: korrupsionit, nepotizmit, kronizmit dhe klientelizmit.

Qëllimi i këtij kodi është nxitja e trajtimit dhe sjelljes së mirë të nëpunësve administrativë, përforcimi i besueshmërisë së qytetarëve në

институциите на јавниот сектор и превенција и сузбивање на појавите на корупција, непотизам, кронизам и клиентелизам. Секој административен службеник потребно е да има висок степен на познавање на Кодексот за административни службеници, каде е утврдено дека административните службеници не смеат да се постават во материјална или друга зависност од други лица или органи, не смеат да ги користат службените овластувања со цел стекнување лична корист, а имаат обврска да се спротивставуваат на сите форми на корупција во рамките на институцијата.

За ефективна и ефикасна борба со корупција, институциите треба да имаат и ефикасни и ефективни механизми за управување со процесот на следење и мониторинг на состојбата со корупцијата, како и за состојбите во однос на судир на интереси, интегритет и примање подароци, како аспекти кои се во директна врска со корупцијата.

Административните службеници имаат законска обврска да внимаваат на потенцијален судир на интереси, да преземаат мерки за негово одбегнување, како и да пријават состојба на судир на интереси. Прикривањето на постоење приватен интерес од страна на административниот службеник, претставува повреда на должноста и основа за покренување постапка за утврдување на одговорност и изрекување на мерки, согласно Законот за спречување на корупција и судирот на интереси. Каков било фактички, потенцијален или видлив судир на интерес задолжително се пријавува кај лицето за интегритет, согласно насоките за спречување на судир на интереси.

punën e institucioneve nga sektori publik, si dhe parandalimi dhe luftimi i paraqitjes së korrupsionit, nepotizmit, kronizmit dhe klientelizmit. Çdo nëpunës administrativ nevojitet që të ketë nivel të lartë të njohjes së Kodit të nëpunësve administrativë, ku përcaktohet se nëpunësit administrativë nuk duhet të vendosen në varësi materiale ose ndonjë varësie tjetër nga personat ose organet e tjera, nuk duhet t'i shfrytëzojnë autorizimet zyrtare me qëllim të përfitimit të dobisë personale, ndërsa kanë detyrim që t'i kundërshtojnë të gjitha format e korrupsionit në kuadër të institucionit.

Për të luftuar në mënyrë efektive dhe efikase kundër korrupsionit, institucionet duhet të kenë mekanizma efikase edhe efektive për të menaxhuar me procesin e ndjekjes dhe monitorimit të gjendjes së korrupsionit, si dhe për gjendjet sa i përket konfliktit të interesit, integritetit dhe pranimet të dhuratave, si aspekte që janë në lidhje drejtpërdrejtë me korrupsionin.

Nëpunësit administrativë kanë detyrim ligjor që të kujdesen lidhur me konfliktin e mundshëm të interesit, të ndërmarrin masa për shmangien e tij, si dhe të raportojnë lidhur me gjendjen e konfliktit të interesit. Fshehja e ekzistimit të interesit privat nga ana e nëpunësit administrativ, paraqet shkelje të detyrës dhe bazë për inicimin e procedurës së përcaktimit të përgjegjësisë dhe shqiptimit të masave, sipas Ligjit të Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit. Çdo konflikt faktik, i mundshëm ose i dukshëm i interesit, në mënyrë të detyrueshme raportohet te personi për integritet, sipas indikacioneve për parandalimin e konfliktit të interesit.

6.2. Политика на управување со човечки ресурси (вклучувајќи проектирање и спроведување на кадровска политика; инструменти на кадровска политика; обука, надоместоци и развој на кариерата)

Условите за вработување во рамките на државната администрација, како што се изгледите во кариерата, личниот развој, соодветниот надоместок и политиките за раководење со човечките ресурси, треба да создадат опкружување што ќе придонесува за етичкото однесување. Конзистентната примена на основните принципи, на пример заслугата, во секојдневниот процес на вработување и на унапредување, помага во операционализацијата на интегритетот во институциите во јавниот сектор.

Управувањето со човечки ресурси засновано на резултати претставува клучниот елемент во борбата против корупцијата. Административните службеници потребно е да ги исполнуваат високите барања поврзани со образованието, квалификациите, угледот, личните и професионалните компетенции. Неопходна е континуирана и специјализирана обука на административните службеници за работните места на кои се распоредени со цел успешно извршување на работните задачи во насока на обезбедување зголемена ефикасност во работењето. Еден од најважните начини вработените да напредуваат во кариерата е да го зголемуваат нивното ниво на компетенции, а тоа најчесто го остваруваат преку обучување, односно преку посетување на стручни и специјализирани обуки со кои може да ги развиваат и унапредуваат општите и посебните компетенции. Стручното усовршување на административните службеници се остварува според Годишниот план за обуки за

6.2. Politika e menaxhimit të burimeve njerëzore (duke përfshirë projektimin dhe zbatimin e politikës kuadroviqe; trajnimin, kompensimet dhe zhvillimin e karrierës)

Kushtet e punësimit në kuadër të administratës shtetërore, siç janë pikëpamjet sa i përket karrierës, zhvillimit personal, kompensimit përkatës dhe politikave për menaxhim të burimeve njerëzore, duhet të krijojnë një mjedis që do të kontribuojë në sjelljen etike. Zbatimi konsistent i parimeve themelore, p.sh., merita, në procesin e përditshëm të punësimit dhe avancimit, ndihmon në operacionalizimin e integritetit brenda institucioneve të sektorit publik.

Menaxhimi i burimeve njerëzore, në bazë të rezultateve, paraqet elementin kryesor në luftën kundër korrupsionit. Nëpunësit administrativë nevojitet që t'i plotësojnë kërkesat e larta lidhur me arsimin, kualifikimet, reputacionin, kompetencat personale dhe profesionale. Nevojitet trajnim i vazhdueshëm dhe i specializuar i nëpunësve administrativë për vendet e punës në të cilat janë sistemuar, me qëllim të kryerjes me sukses të detyrave të punës, sa i përket sigurimit të rritjes së efikasitetit gjatë punës. Një prej mënyrave më të rëndësishme, me të cilën të punësuarit mund të përparojnë në karrierën e tyre është që të rritet niveli i tyre i kompetencave, ndërsa kjo zakonisht realizohet përmes trajnimit, përkatësisht ndjekjes së trajnimeve profesionale dhe të specializuara, me të cilat mund t'i zhvillojnë dhe avancojnë kompetencat e përgjithshme dhe të veçanta. Përsosja profesionale e nëpunësve administrativë realizohet sipas Planit vjetor të trajnimeve të nëpunësve administrativë.

административни службеници.

Министерството за информатичко општество и администрација секоја година донесува Годишна програма за генерички обуки на административните службеници и Годишна програма за обука за административно управување. Во суштина управувањето со ефектот на вработените подразбира систематски пристап до обуки, оценување и наградување на вработените, така што нивната работа ќе ги задоволи потребите и целите на институцијата.

Оценувањето на вработените треба да биде објективен процес, преку кој ќе се наградат најуспешните вработени и на овој начин да се обезбеди мотивација на вработените за постигнување на посакуваните карактеристики на работната изведба и однесување, а истовремено да се охрабрат да превземат одговорност за одржување на високо ниво на личен и професионален интегритет.

Имплементацијата на системот на унапредување на постапките при вработување и унапредување на вработените во државните институции, подразбира доследно почитување на процедурите утврдени во Законот за административни службеници, како и подзаконските акти од тој домен, каде јасно е дефинирана постапката за вработување, распоредување и унапредување на административните службеници, а во согласност со Правилникот за систематизација на работните места.

Постапката за вработување детално е дефинирана во Уредбата за спроведување на постапката за вработување на административни службеници, а постапката за унапредување детално е уредена со Правилникот за формата и содржината на интерниот оглас, начинот на поднесување на

Ministria e Shoqërisë Informatike dhe Administratës çdo vit parashtron Programin vjetor të trajnimeve gjenerike të nëpunësve administrativë dhe Programin vjetor të trajnimit të menaxhimit administrativ. Në fakt, menaxhimi me efektin e të punësuarve nënkupton qasjen sistematike gjatë trajnimeve, vlerësimin dhe shpërblimin e të punësuarve, me ç'rast me punën e tyre do të plotësohen nevojat dhe qëllimet e institucionit.

Vlerësimi i të punësuarve duhet të jetë një proces objektiv, përmes të cilit të punësuarit më të suksesshëm do të shpërblehen dhe në këtë mënyrë do të sigurohet motivimi i të punësuarve për të arritur karakteristikat e dëshiruara të performancës dhe sjelljes në punë, ndërsa, njëkohësisht të inkurajohen të ndërmarrin përgjegjësi për ruajtjen e nivelit të lartë të integritetit personal dhe profesional.

Zbatimi i sistemit të përmirësimit të procedurave gjatë punësimit dhe avancimit të të punësuarve në institucionet shtetërore, nënkupton respektimin konsekuent të procedurave të përcaktuara në Ligjin e Nëpunësve Administrativë, si dhe akteve nënligjore të kësaj sfere, ku procedura e punësimit, sistemit dhe avancimit të nëpunësve administrativë është e përkufizuar qartë dhe është edhe në përputhje me Rregulloren për sistemizimin e vendeve të punës.

Procedura e punësimit, hollësisht është përcaktuar në Rregulloren për zbatimin e procedurës për punësimin e nëpunësve administrativë, ndërsa procedura e avancimit është rregulluar hollësisht me Rregulloren për formën dhe përmbajtjen e shpalljes së brendshme, mënyrën e parashtrimit të aplikimit për avancim, mënyrën e kryerjes së përzgjedhjes administrative dhe intervistës, si

пријавата за унапредување, начинот на спроведување на административната селекција и интервјуто, како и начинот на нивно бодирање и максималниот број на бодови од постапката на селекција, во зависност од категоријата на работното место за кое е објавен интерниот оглас.

Министерството за финансии применува јасен и транспарентен систем за вработување и унапредување базиран на заслуги, чесност, отвореност, способност и постигнати резултати. Вработените во Министерството се унапредуваат согласно професионалните квалитети и квалификации, работните способности, завршените обуки и начинот на извршување на работните обврски, независно од полот, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување и имотната и општествената положба.

Институциите во јавниот сектор треба да ги идентификуваат позициите кои се ранливи на корупција. За нив треба да се воведат посебни процедури за селекција и обука, како и барање за повеќеслоен систем на ревидирање и одобрување со цел да се избегне единствената надлежност за носење на одлуки да се концентрира кај едно лице, како и да се заштитат лицата од туѓо влијание при носењето на одлуки. Всушност, овие стандарди се конзистентни со стандардите на јавната внатрешна финансиска контрола. Министерството за финансии има изработено Насоки за утврдување на критични работни места, односно чувствителни позиции.

Иако е суштествена, реформата на платите е само еден од многуте разновидни поттици на коишто треба да им се посвети внимание. Сепак, реформите во структурата на платите можат да бидат значајна алатка за спречување на

dhe mënyrën e vlerësimit të tyre përmes pikëve dhe numrit maksimal të pikëve nga procedura e përzgjedhjes, varësisht nga kategoria e vendit të punës për të cilin është publikuar shpallja e brendshme.

Ministria e Financave aplikon sistem të qartë dhe transparent për punësim dhe avancim bazuar në merita, ndershmëri, transparencë, aftësi dhe performancë.

Të punësuarit në këtë ministri, avancohen sipas cilësive dhe kualifikimeve profesionale, aftësive në punë, trajnimeve të kryera dhe mënyrës së kryerjes së detyrave të punës, pa dallim të gjinisë, prejardhjes nacionale dhe sociale, besimit politik dhe fetar, si dhe pozitës shoqërore.

Institucionet në sektorin publik duhet t'i identifikojnë vendet e punës që janë të rrezikuara ndaj korrupsionit. Për to, duhet të vendosen procedura të veçanta për përzgjedhje dhe trajnim, si dhe të parashtrohet kërkesë për një sistem të shumëllojshëm të rishikimit dhe miratimit, me qëllim të shmangies së mundësisë që kompetenca e vetme mbi vendimmarrjen të përqendrohet në një person, si dhe të mbrojtjes së personave nga ndikimi i huaj gjatë vendimmarrjes. Në fakt, këto standarde janë konsistente me standardet e kontrollit të brendshëm financiar publik. Ministria e Financave ka hartuar Indikacione për përcaktimin e vendeve kritike të punës, përkatësisht të pozitive të cënueshme.

Reforma e pagave, ndonëse është thelbësore, është vetëm një nga stimujt e shumtë e të ndryshëm që duhet t'i kushtojmë vëmendje. Megjithatë, reformat në strukturat e pagave mund të jenë mjeti më i rëndësishëm për parandalimin e korrupsionit. Këto reforma

корупцијата. Овие реформи ја менуваат структурата на поттиците за јавните службеници, самото наградување го прават потранспарентно, ја елиминираат недоволната платеност и привлекуваат повеќе квалификувани кадри во јавниот сектор. Реформите на платите, исто така, ќе придонесат платите во јавниот сектор да бидат конкурентни со платите во приватниот сектор, со цел да се привлечат висококвалификувани вработени.

6.3.Промовирање на отчетност и транспарентност во јавната администрација, дигитализација и слободен пристап на информации

Основен правен акт врз кој се темели транспарентноста е Законот за слободен пристап до информациите од јавен карактер. Со цел да се зајакне отвореноста и транспарентноста на институциите и да им се овозможи на граѓаните и другите институции да го остваруваат правото на слободен пристап на информации, законот за слободен пристап до информации предвидува низа обврски и должности за институциите како иматели на информации.

Исто така, законот освен што пропишува обврска до институциите да одговарат на барањата за пристап до информации од јавен карактер, содржи и одредби за проактивно објавување информации, односно за самостојно објавување информации.

Воедно, сите институции од јавниот сектор се должни според Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер да назначат службено лице за остварување на ова право. Контактите од лицата назначени за пристап до информации од јавен карактер мора да бидат

ndryshojnë strukturën e stimujve për nëpunësit publikë, vetë shpërblimin e bëjnë më transparent, e eliminojnë mundësinë e pagesës së pamjaftueshme dhe tërheqin kuadro më të kualifikuara në sektorin publik. Po ashtu, reformat e pagave do të kontribuojnë që pagat në sektorin publik të jenë më konkurruese në raport me pagat në sektorin privat, me qëllim që të tërheqin të punësuar me kualifikime të larta.

6.3 Promovimi i llogaridhënies dhe transparencës në administratën publike, dixhitalizimi dhe qasja e lirë në informacione

Akti bazë ligjor mbi të cilin bazohet transparenca është Ligji i Qasjes së Lirë në Informacionet me Karakter Publik. Me qëllim të përforcimit të llogaridhënies dhe transparencës së institucioneve, si dhe t'u mundësohet qytetarëve dhe institucioneve të tjera të ushtrojnë të drejtën e tyre për qasje të lirë në informacione, Ligji i Qasjes së Lirë në Informacione parasheh një sërë obligimesh dhe detyrimesh për institucionet si posedues të informacionit.

Po ashtu, ligji, përveç që cakton detyrimin që institucionet t'u përgjigjen kërkesave për qasje në informacionet me karakter publik, përfshin edhe dispozita për publikimin proaktiv të informacioneve, përkatësisht për publikimin e pavarur të tyre.

Njëkohësisht, të gjitha institucionet e sektorit publik sipas Ligjit të Qasjes së Lirë në Informacionet me Karakter Publik, detyrohen të caktojnë një person zyrtar për ushtrimin e kësaj të drejte. Personat e caktuar kontaktues për qasje në informacionet me karakter publik duhet të publikohen për opinionin publik, sepse bëhet fjalë detyrim ligjor të

јавно објавени, што е законска обврска на институциите, а истото се однесува и на информациите поврзани со објавувањето на документи за работењето на институцијата.

Секој граѓанин има право на непречен увид во извршувањето на јавните овластувања на државниот орган, но и да располага со инструменти за следење на постапките за носење одлуки во негова надлежност. Дополнително, граѓанинот има право да биде запознаен со прописите што се применети во постапките за остварување на неговите права на јасен и разбирлив начин.

Транспарентноста се согледува преку овозможувањето на граѓаните да бараат и да добиваат информации за работењето на државниот орган односно со обврската на институциите и органите да ги доставуваат и објавуваат тие податоци.

Транспарентноста за работата на институциите од јавниот сектор треба да се однесува за сите прашања од делокруг на надлежностите на институцијата, која подразбира дека на јавноста ѝ треба да и се лесно достапни политиките, законите, буџетите и информациите за донесените одлуки и активности, со што се олеснува процесот на информирање и за граѓаните и за институциите.

На интернет страната на Министерството за финансии може да се најдат информации за Буџетот на Министерството, извештаите за реализација на буџетите и завршните сметки, плановите за јавни набавки, правилници и други акти од јавен интерес, како што е правилник за систематизација на работните места и правилник за внатрешна организација, список на сите вработени лица во институцијата со службени телефонски броеви и електронска пошта. Исто така на јавноста и се достапни и

институциите, ndërsa kjo vlen edhe për informacionet në lidhje me publikimin e dokumenteve për punën e institucionit.

Çdo qytetar ka të drejtë të ketë mbikëqyrje të vazhdueshme në zbatimin e autorizimeve publike të organit shtetëror, por edhe të disponojë instrumente për monitorimin e procedurave të vendimmarrjes në kompetencën e tij. Gjithashtu, qytetari ka të drejtë të njoftohet në mënyrë të qartë dhe të kuptueshme për rregulloret që zbatohen në procedurat për ushtrimin e të drejtave të tij.

Transparenca vërehet përmes mundësisë për qytetarët që të kërkojnë dhe të marrin informacione për punën e organit shtetëror, përkatësisht përmes detyrimit që institucionet dhe organet t'i dorëzojnë dhe publikojnë këto të dhëna.

Transparenca për punën e institucioneve të sektorit publik duhet t'i referohet të gjitha çështjeve të fushëveprimit të kompetencave të institucionit, ku nënkuptohet se publiku duhet të ketë qasje të lehtë në politikat, ligjet, buxhetet dhe informacionet për vendimet dhe aktivitetet e miratuara, me ç'rast lehtësohet edhe procesi i informimit për qytetarët dhe institucionet.

Në faqen e internetit të Ministrisë së Financave mund të gjeni informacione për buxhetin e ministrisë, raportet për realizimin e buxheteve dhe llogarive përfundimtare, planet për prokurimet publike, rregulloret dhe aktet e tjera me interes publik, siç janë rregullorja për sistematizimin e vendet e punës dhe rregullorja për organizimin e brendshëm, lista e të gjithë të punësuarve në institucion me numrat e telefonit dhe postat elektronike të tyre zyrtare. Po ashtu, për opinionin publik në dispozicion janë edhe informacionet që i referohen mbrojtjes së denoncuesve, personit

информации кои се однесуваат на заштита на укажувачи, овластено лице за заштитено внатрешно пријавување и Правилник за заштитено внатрешно пријавување, како и податоци за офицерот за заштита на лични податоци.

Механизмите за свиркање, се основно средство за превенција, откривање и спречување на коруптивни активности, нарушувања на интегритетот и несоодветно однесување. Заштитата на укажувачите се одвива согласно Законот за заштита на укажувачите. Овој закон го уредува заштитеното пријавување, правата на укажувачите, како и постапувањето и обврските на институциите, вклучително и на Министерството за финансии.

Обезбедувањето на доверливоста е клучна за заштита на лицето кое пријавува. Согласно Правилникот за заштитено внатрешно пријавување во институциите во јавниот сектор, раководното лице на институцијата треба да назначи одговорно лице за прием на пријави доставени заради внатрешно пријавување (овластено лице). Во врска со комуникацијата и промоцијата на овие можности, Министерството за финансии на својата интернет страница има објавено точни и ажурирани податоци за овластеното лице, како и на процедурата за прием на пријави.

Активните и професионални комуникации на институциите во јавниот сектор, претпоставуваат и мониторирање на комуникациите и нивна евалуација, создавање на комуникациски стратегии за организацијата, годишни планови за реализација, организирана и постојана внатрешна комуникација со вработените, управување и менаџирање со потенцијални кризи, планирање на кампањи и

të autorizuar për denoncimin e sigurtë të brendshëm dhe rregulloret për denoncimin e sigurtë të brendshëm, si dhe informacionet për oficerin për mbrojtjen e të dhënave personale. Mekanizmat e sinjalizimit janë mjetet themelore të zbulimit dhe parandalimit të aktiviteteve korruptuese, cënimit të integritetit dhe sjelljes së papërshtatshme. Mbrojtja e denoncuesve kryhet në përputhje me Ligjin e Mbrojtjes së Denoncuesve. Ky ligj, rregullon denoncimin e mbrojtur, të drejtat e denoncuesve, si dhe të vepruarit dhe detyrimet e institucioneve, duke përfshirë edhe Ministrinë e Financave.

Sigurimi i konfidencialitetit është kyç për mbrojtjen e personit që denoncon. Sipas Rregullores për denoncimin e sigurtë të brendshëm në institucionet e sektorit publik, personi udhëheqës i institucionit duhet të caktojë ndonjë person përgjegjës për pranimin e denoncimeve të dorëzuara për shkak të denoncimit të brendshëm (personi i autorizuar). Në lidhje me komunikimin dhe promovimin e këtyre mundësive, Ministria e Financave ka publikuar në faqen e saj të internetit të dhëna të sakta dhe të përditësuara për personin e autorizuar, si dhe procedurën për pranimin e raportimeve.

Komunikimi aktiv dhe profesional i institucioneve të sektorit publik, paraqet monitorimin e komunikimit dhe evaluimit të tij, krijimin e strategjive të komunikimit për organizatën, planet vjetore për realizim, komunikimin e brendshëm të organizuar dhe të vazhdueshëm me të punësuarit, menaxhimin e krizave të mundshme, planifikimin e fushatave dhe komunikimin dixhital.

Duke u nisur nga detyrimi që publiku të jetë i informuar për çështjet dhe ngjarjet me interes

секако дигитална комуникација. Поаѓајќи од обврската јавноста да биде информирана за работи и настани од јавен интерес, службата за односи со јавноста во рамките на Министерството за финансии преку најразлични комуникациски форми обезбедува пристап до информации за сите претставници од медиумите и други заинтересирани страни, секогаш водејќи се од начелото на транспарентност, отчетност и недискриминација. На веб страната на Министерството за финансии редовно се објавуваат информации, извештаи, кампањи, извадоци од дневните настани кои се поврзани со работата на институцијата. Овие методи треба да обезбедат квалитет на информациите во смисла на интегритетот, веродостојноста, комплетноста, прецизноста и соодветноста; бидејќи од друга страна објавувањето на несигурни или погрешни информации влијае врз имиџот на институцијата и ја зголемува можноста за материјализирање на корупцијата. Административните службеници во јавните настани во кои ја претставуваат институцијата изнесуваат исклучиво официјални ставови во согласност со прописите и законите, додека во јавни настани во кои не ја претставуваат институцијата не смеат да изнесуваат податоци од делокругот на својата работа и работното место, со што би се нарушил угледот, довербата и политичката непристрасност кон граѓаните. Оттука, институциите треба да развиваат, администрираат и да ги тестираат своите информациона системи и да го следат планот за континуирано подобрување за да ја гарантираат ефективностa и веродостојноста на информациите што ги пренесуваат. Работата на информациските и комуникациските системи треба да се заснова врз план чии посакувани резултати и цели се поврзани со стратешкиот

публик, шërbimi i marrëdhënieve me publikun në kuadër të Ministrisë së Financave përmes formave të ndryshme të komunikimit, siguron qasje në informacione për të gjithë përfaqësuesit e mediave dhe palët e tjera të interesuara, gjithmonë, duke u udhëhequr nga parimi i transparencës, llogaridhënies dhe mosdiskriminimit. Në faqen e internetit të Ministrisë së Financave publikohen rregullisht informacione, raporte, fushata, ekstrakte nga ngjarjet e përditshme që lidhen me punën e institucionit. Këto metoda, duhet të sigurojnë cilësi sa i përket informacioneve në aspektin e integritetit, vërtetësisë, plotësisë, saktësisë dhe përshtatshmërisë; sepse nga ana tjetër publikimi i informacioneve të pasigurta ose të gabuara ndikon në imazhin e institucionit dhe rrit mundësinë e materializimit të korrupsionit.

Nëpunësit administrativë në paraqitjet publike ku e përfaqësojnë institucionin, shprehin qëndrime vetëm zyrtare sipas rregulloreve dhe ligjeve, ndërsa në paraqitjet publike ku nuk e përfaqësojnë institucionin, nuk mund të japim të dhëna nga fushëveprimi i tyre dhe vendi i punës, sepse do të cenonin reputacionin, besimin dhe paanshmërinë politike kundrejt qytetarëve.

Si rrjedhojë, institucionet duhet t'i zhvillojnë, administrojnë dhe testojnë sistemet e tyre të informacioneve dhe ta ndjekin planin e përmirësimit të vazhdueshëm që të garantojnë efektivitetin dhe vërtetësinë e informacioneve që transmetojnë. Puna e sistemeve të informacioneve dhe komunikimit duhet të bazohet në plan, ku rezultatet dhe qëllimet e dëshiruara ndërlidhen me planin strategjik të institucionit, duke siguruar kështu ekzistencën e mekanizmave për identifikimin e nevojave të ardhshme për informacione. Po

план на институцијата, обезбедувајќи постоење на механизми за да се идентификуваат претстојните потреби за информации. Исто така, како дел од процесот на управување со информации, институциите во јавниот сектор треба да ја контролираат, анализираат, проценуваат и подобруваат нивната технолошка инфраструктура, со цел да се зголеми нивната способност за одговор кон корисниците.

Треба да се истакне дека информациите што институциите ги пренесуваат кон надворешните страни, обично се регулираат со законски обврски во однос на транспарентноста, отчетноста и пристапот до информации.

Така, податоците собрани од државните институции се јавни; службените лица не поседуваат права на ексклузивитет над нив и тие мора да им бидат достапни на барателите. Секоја институција треба да ги анализира своите обврски за пристап до информации и да ги воспостави механизмите за комуникација што ќе ги користи за ширење и доставување на податоци во согласност со важечките законски одредби.

Од друга страна, корупцијата се развива кога слободата за деловно работење е ограничена, кога постои преголема дискреција во донесувањето на одлуки, кога одговорноста на носителите на одлуки е мала или воопшто ја нема, кога има систем на контрола кој е неефикасен, кога постои недостаток на транспарентност во активностите на институциите кои користат јавни средства или имот.

Ризикот за корупција секогаш е највисок кај процедурите кои што вклучуваат издавање на разни решенија, дозволи, лиценци, одобренја

ashtu, si pjesë e procesit të menaxhimit të informacioneve është edhe fakti që institucionet në sektorin publik, duhet ta kontrollojnë, analizojnë, vlerësojnë dhe përmirësojnë infrastrukturën e tyre teknologjike, me qëllim që ta rrisin aftësinë e tyre për t'iu përgjigjur shfrytëzuesve.

Duhet të theksohet fakti se informacionet që institucionet i transferojnë palëve të jashtme, zakonisht, rregullohen me detyrime ligjore në aspekt të transparencës, llogaridhënies dhe qasjes në informacione.

Në këtë mënyrë, të dhënat e mbledhura nga institucionet shtetërore janë publike; personat zyrtarë nuk kanë të drejta mbi ekskluzivitetin në to dhe ato duhet të jenë të disponueshme për kërkuesit e tyre. Çdo institucion, duhet t'i analizojë detyrimet e tij për qasje në informacione dhe t'i vendosë mekanizmat e komunikimit që do t'i shfrytëzojë për përhapjen dhe dhënien e të dhënave në përputhje me dispozitat ligjore në fuqi.

Nga ana tjetër, korrupsioni zhvillohet kur liria për punën afariste është e kufizuar, kur ekziston diskrecion i madh gjatë vendimmarrjes, kur përgjegjësia e bartësve të vendimeve është e vogël ose nuk e kanë atë aspak, kur sistemi ekzistues i kontrollit është joefektiv, kur ka mungesë të transparencës në aktivitetet e institucioneve që shfrytëzojnë mjete ose pronë publike.

Rreziku për korrupsion është gjithmonë më i lartë në procedurat që përfshijnë dhënien e aktvendimeve të ndryshme, lejeve, licencave, miratimeve etj., kryesisht, për faktin se këtu ndeshen interesat e sektorit të biznesit me interesat e sektorit publik dhe atij civil, prandaj është e domosdoshme që ky proces të

итн, главно поради фактот дека овде се преклопуваат, односно судираат интересите на бизнис секторот со јавниот и граѓанскиот, затоа неопходно е овој процес да биде јавен и транспарентен, со однапред утврдени критериуми за издавање на споменатите документи, како и јасни и недвосмислени правила во однос на процедурата со која што ќе бидат запознаени сите вработени.

Раководителот на субјектот од јавниот сектор е одговорен за воспоставување организациска структура и процедури за работа со кои ќе обезбеди функционирање, следење и развој на стабилно финансиско управување и контрола, имајќи ги предвид спецификите на субјектот, ризиците во работењето, применувајќи ги стандардите за внатрешна контрола и техничките упатства и насоки за финансиско управување и контрола од Министерството за финансии.

Согласно Стандард 12.Процедури од Стандардите за внатрешна контрола во јавниот сектор секој субјект од јавниот сектор треба да утврди пишани процедури за важните активности, особено за економските операции и истите да ги достави до сите инволвирани вработени.

За да може да се подобри ефикасноста и ефективноста на јавната администрација, а со тоа просторот за коруптивно однесување на службениците да биде уште повеќе ограничен, неопходно е јасно и прецизно дефинирање на надлежностите и задачите на вработените, а притоа ревидирање и ограничување на дискреционите овластувања.

Дополнително, дигитализацијата на дел од процесите во надлежност и во рамки на Министерството за финансии ја подобрува ефикасноста при работењето, ги забрзува

jetë publik dhe transparent, me kriterë të paracaktuara paraprakisht për dhënien e dokumenteve të lartpërmendura, si dhe me rregulla të qarta dhe koncize sa i përket procedurës, me të cilën do të njoftohen të gjithë të punësuarit.

Udhëheqësi i subjektit të sektorit publik është përgjegjës për vendosjen e strukturës organizative dhe procedurave të punës që do të sigurojnë funksionimin, monitorimin dhe zhvillimin e menaxhimit dhe kontrollit stabil financiar, duke i marrë parasysh specifikat e subjektit, rreziqet gjatë punës, duke respektuar standardet për kontroll të brendshëm dhe udhëzimet teknike, si dhe indikacionet për menaxhim dhe kontroll financiar nga Ministria e Financave.

Sipas Standardit 12. Procedurat nga standardet e kontrollit të brendshëm në sektorin publik, çdo subjekt i sektorit publik duhet të përcaktojë procedura me shkrim për aktivitetet e rëndësishme, posaçërisht për operacionet ekonomike dhe ato duhet t'ua dorëzojë të gjithë të punësuarve të involvuar. Që të mund të përmirësohet efikasiteti dhe efektiviteti i administratës publike dhe në këtë mënyrë të kufizohet edhe më shumë hapësira për veprime korruptuese nga nëpunësit, nevojitet të përcaktohen në mënyrë të qartë dhe precize kompetencat dhe detyrat e të punësuarve dhe të rishikohen e kufizohen autorizimet diskrete.

Po ashtu, dixhitalizimi i një pjese të proceseve në kometencë dhe në kuadër të Ministrisë së Financave, e përmirëson efikasitetin gjatë punës, përshpejton procedurat, redukton kontaktin njerëzor dhe mundësitë për korrupsion, mundëson transparencë të lartë në të gjitha nivelet, përmirëson ndërveprimin ndërmjet pjesëmarrësve dhe lehtëson

процесите, го намалува човечкиот контакт и можностите за корупција, овозможува висока транспарентност на сите нивоа, ја подобрува интеракцијата помеѓу учесниците и ги олеснува контролите, анализата на податоци и откривањето на корупција.

Дигитализацијата на работните процеси може да доведе до засилена одговорност и да обезбеди можност за подоцнежна контрола во употребата на дискреционите овластувања како и до нивно намалување. Со автоматизација или компјутеризација на работните процеси може да се подобри ефикасноста и ефективноста и да отстрани голем дел од можностите за корупција.

Министерството за финансии и понатаму ќе се стреми кон највисок степен на автоматизација на работните процеси и кон постојано ревидирање на функционалноста на компјутерските апликации кои се во употреба.

Министерството за финансии како буџетски корисник ќе работи на зголемување на транспарентноста и отчетноста во менаџирањето со финансиските ресурси и во оваа насока ќе продолжи со активностите за подобрување на транспарентноста во управувањето со јавните финансии.

Порталот „Отворени финансии“ континуирано ѝ обезбедува на јавноста увид во податоците, односно трансакциите направени од Буџетот на државата, како и од буџетите на општините чија цел е да се обезбеди поголема транспарентност и отчетност.

Дополнително, Министерството за финансии на својата интернет страница вовеле т.н Фискален бројач (каде веќе се објавуваат дневни податоци

kontrollet, analizën e të dhënave dhe zbulimin e korrupsionit.

Dixhitalizimi i proceseve të punës mund të rezultojë me përgjegjësi më të madhe dhe të ofrojë mundësi për kontrollin e mëvonshëm të zbatimit të autorizimeve diskrete, si dhe të ofrojë mundësi për reduktimin e të tyre. Përmes automatizimit ose kompjuterizimit të proceseve të punës mund të përmirësohet efikasiteti dhe efektiviteti si dhe të mënjанohet një pjesë e madhe e mundësive për korrupsion.

Ministria e Financave edhe më tej synon për nivel më të lartë të automatizimit të proceseve të punës dhe revidimit gradual të funksionalitetit të aplikacioneve kompjuterike që janë në shfrytëzim.

Ministria e Financave, si shfrytëzuese buxhetore, do të punojë në rritjen e transparencës dhe llogaridhënies në menaxhimin e burimeve financiare dhe në këtë drejtim do të vijojë me aktivitetet për përmirësimin e transparencës në menaxhimin e financave publike.

Portali “Financa të Hapura” i ofron opinionit publik në vazhdimësi pasqyrë mbi të dhënat, përkatësisht mbi transaksionet e kryera nga buxheti i shtetit, si dhe nga buxhetet e komunave, qëllimi i të cilit është sigurimi i transparencës dhe llogaridhënies më të madhe.

Gjithashtu, Ministria e Financave në faqen e saj të internetit e vendosi edhe të ashtuquajturin Numërues Fiskal (ku tashmë publikohen të dhënat ditore për realizimin kumulativ të të hyrave buxhetore, shpenzimet buxhetore, shpenzimet kapitale, përqindja e realizimit të tyre, si dhe të dhënat mujore për gjendjen e borxhit shtetëror) dhe Kalendari tatimor, i cili ofron parashikueshmëri dhe

за кумулативната реализација на буџетските приходи, буџетските расходи, капиталните расходи, процент на нивна реализација, како и месечни податоци за состојбата на државниот долг) и Календар на даночната регулатива кој дава предвидливост и транспарентност во делот на даночната политика.

Отчетното управување со јавните финансии е од витално значење и во таа насока Министерството за финансии ја препознава потребата од ажурно споделување на одредени финансиски документи со јавноста, како што се годишниот буџет, извештаите за реализација на буџетите и завршните сметки. Сметководствените стандарди за буџетите и буџетските корисници, кои се применуваат во Република Северна Македонија се Меѓународните сметководствени стандарди за јавен сектор (MCCJC), кои се објавуваат во Службен весник на Република Северна Македонија од страна на министерот за финансии, доколку не се во спротивност со посебниот Закон за сметководство на буџетите и буџетските корисници или друг пропис. Увидот во целокупните приходи и расходи, кои една организација од јавен карактер ги има, како и нивно прикажување, се главната придобивка од примена и подготовка на финансиски извештаи базирани на овие сметководствени стандарди. Преку прифаќање на овие стандарди и водење на сметководството во нивна согласност, се зголемува квалитетот и транспарентноста на финансиските извештаи и се зајакнува довербата на јавноста во финансиското управување во јавниот сектор.

Воедно, Е-владата исто така може да се користи како специфична антикорупциска мерка, бидејќи употребата на ИТ го обезличува и стандардизира обезбедувањето на услуги, бара тие правила и процедури да се стандардизираат

транспаренцë në pjesën e politikës tatimore.

Menaxhimi me financat publike në mënyrë llogaridhënese ka rëndësi vitale dhe në këtë drejtim, Ministria e Financave identifikon nevojën për publikimin e përditësuar të disa dokumenteve financiare me opinionin publik, siç janë buxheti vjetor, raportet e realizimit të buxhetit dhe llogaritë përfundimtare. Standardet e kontabilitetit për buxhetet dhe shfrytëzuesit buxhetorë që zbatohen në Republikën e Maqedonisë së Veriut janë Standardet ndërkombëtare të kontabilitetit për sektorin publik (SNKSP), të cilat publikohen në Gazetën Zyrtare të Republikës së Maqedonisë së Veriut nga ministri i Financave, nëse nuk janë në kundërshtim me Ligjin e posaçëm të Kontabilitetit të Buxheteve dhe Shfrytëzuesve Buxhetorë apo me ndonjë rregullore tjetër. Përfitimet kryesore nga zbatimi dhe përgatitja e raporteve financiare të bazuara në këto standarde të kontabilitetit janë pasqyrimi i dhe prezantimi i të hyrave dhe shpenzimeve të përgjithshme që ka një organizatë me karakter publik. Përmes pranimi të këtyre standardeve dhe udhëheqjes së kontabilitetit në përputhje me to, rritet cilësia dhe transparenca e raporteve financiare dhe përforcohet besimi i opinionit publik në menaxhimin financiar të sektorit publik.

Njëherazi, E-qeveria mund të shfrytëzohet edhe si masë specifike kundër korrupsionit, sepse shfrytëzimi i TI-së demaskon dhe standardizon sigurimin e shërbimeve, kërkon që këto rregulla dhe procedura të standardizohen dhe të jenë eksplicite për funksionimin efikas të sistemeve të TI-së dhe mundëson monitorimin e vendimeve dhe aktivitetëve. Zbatimi i TIK-ut nëpërmjet

и да бидат експлицитни за ефикасно функционирање на ИТ системите и го прави возможно следењето на одлуки и активности. Имплементацијата на ИКТ преку иновативни решенија кои овозможуваат автоматизација на процесите и намалување на влијанието на човечкиот фактор во спроведувањето на постапките, позитивно влијае врз зајакнувањето на транспарентноста во работењето на јавниот сектор.

Во овој контекст, посебно треба да се потенцираат ефектите кои Е-влада ги предизвикува на полето на борбата против корупцијата преку намалување на можностите и просторот за коруптивно однесување. Успешните решенија на Е-влада воспоставуваат автоматизираност на процесите, која се базира врз јасно дефинирани чекори и текови на постапката и прецизно определување на улогата на секој учесник во истата, со што значително се стеснува просторот за произволно делување и дискреционо одлучување, како и можностите за злоупотреба на таквите овластувања.

Институциите во јавниот сектор исто така треба ги следат правилата и прописите за ефикасно архивирање на поднесените документи, што е исто така клучно за отчетноста на институцијата кон граѓаните и нивните барања. Коректното раководење со евиденцијата е суштествено за и да се влезе во трага на корупцијата. Јавниот пристап до информациите ја налага потребата од добар систем за раководење со евиденцијата во согласност со Процедурата за канцелариско и архивско работење.

згjidhjeve inovative që mundësojnë automatizimin e proceseve dhe uljen e ndikimit të faktorit njerëzor në zbatimin e procedurave, ndikon pozitivisht në përforcimin e transparencës gjatë punës së sektorit publik.

Në këtë kontekst, duhet të theksohen efektet që shkaktin E-qeveria në fushën e luftës kundër korrupsionit përmes uljes së mundësive dhe hapësirës për veprime korruptuese. Zgjidhjet e suksesshme të sistemit E-qeveri, vendosin automatizimin e proceseve, i cili bazohet në hapat dhe rrjedhat e përcaktuara në mënyrë qartë të procedurës, si dhe në përcaktimin preciz të rolit të secilit pjesëmarrës në të, me ç'rast në mënyrë të konsiderueshme ngushtohet hapësira për veprime sipas vullnetit dhe vendimmarrjes diskrete, si dhe për mundësitë e keqpërdorimit të autorizimeve të tilla.

Institucionet në sektorin publik, po ashtu duhet t'i ndjekin rregullat dhe rregulloret për arkivimin efikas të dokumenteve të dorëzuara, që gjithashtu është kyçe për llogaridhënien e institucionit ndaj qytetarëve dhe kërkesave të tyre.

Udhëheqja konkrete e evidentimit është thelbësore për korrupsionin dhe të gjurmohet ai. Qasja publike në informacionet, e imponon nevojën për sistem të mirë për udhëheqjen e evidentimit në përputhje me Procedurën për punë arkivore dhe zyre.

6.4. Заштита на финансиските интереси на ЕУ преку откривање, третман, пријавување на неправилности и случаи со сомнежи за измами во управувањето со средствата од ИПА фондовите

6.4. Mbrojtja e interesave financiare të BE-së përmes zbulimit, trajtimit, paraqitjes së parregullsive dhe rasteve të dyshuara për mashtrime gjatë menaxhimit me mjetet e fondeve IPA

Европската Унија преку Инструментот за претпристапна помош (ИПА) ја поддржува Република Северна Македонија во донесувањето и спроведувањето на политичките, институционалните, правните, административните, социјалните и економските реформи за постепено усогласување со правилата, стандардите, политиките и практиките на Европската Унија, со цел полноправно членство во Европската Унија.

Во Министерството за финансии се воспоставени главните структури за децентрализирано / индиректно управување со средствата од ЕУ-ИПА (Надлежен координатор за акредитација, Националниот координатор за авторизација и Раководител на оперативната структура), кои што ја преземаат крајната одговорност за ефикасно и ефективно финансиско управување со средствата од претпристапните фондови од ЕУ – ИПА, согласно овластувањата кои произлегуваат од договорите склучени помеѓу Владата на Република Северна Македонија и Европската комисија.

Исто така, формирано е Одделение за координација на борба против измама на ЕУ средствата (АФКОС) за координација на административни и оперативни обврски и активности, со цел да се заштитат финансиските интереси на Европска Унија и ефективната соработка и размена на информации со Канцеларијата на ОЛАФ.

При управувањето со фондовите од ИПА,

Bashkimi Evropian përmes Instrumentit të ndihmës paraaderuese (IPA) jep përkrahje për Republikën e Maqedonisë së Veriut në miratimin dhe zbatimin e reformave politike, institucionale, ligjore, administrative, sociale dhe ekonomike për harmonizimin gradual me rregullat, standardet, politikat dhe praktikat e Bashkimit Evropian, me qëllim të anëtarësimit të plotë në Bashkimin Evropian.

Në Ministrinë e Financave janë krijuar strukturat kryesore për menaxhimin e decentralizuar/indirekt të mjeteve të BE-IPA (koordinatori kompetent i akreditimit, koordinatori nacional i autorizimit dhe udhëheqësi i strukturës operative), të cilat marrin përgjegjësinë e fundit për menaxhimin efikas dhe efektiv financiar të mjeteve nga fondet paraaderuese të BE-IPA, në përputhje me kompetencat që rezultojnë nga marrëveshjet e nënshkruara ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Komisionit Evropian.

U themelua edhe Njësia e Koordinimit të Luftës kundër Mashtrimit me Mjetet e BE-së (AFCOS) për koordinimin e detyrimeve, aktiviteteve administrative dhe operative, me qëllim të mbrojtjes së interesave financiare të Bashkimit Evropian dhe bashkëpunimit efektiv dhe shkëmbimit të informacionit me Zyrën e OLAF-it.

Gjatë menaxhimit të fondeve IPA, Republika e Maqedonisë së Veriut respekton parimet e menaxhimit të qëndrueshëm financiar,

Република Северна Македонија ги почитува начелата за стабилно финансиско управување, транспарентност, недискриминација и обезбедување на видливост на помошта од ИПА. Република Северна Македонија како корисник на ИПА гарантира ниво на заштита на финансиските интереси на Европската Унија еднакво на она пропишано со Финансиската регулатива на ЕУ.

Согласно Регулативата за имплементација на ИПА, Националниот координатор за авторизација (НАО) назначен од страна на Владата на Република Северна Македонија е одговорен за финансиско управување на помошта од ИПА и за обезбедување на законитоста и регуларноста на трошоците. Новите прирачници за Националниот координатор за авторизација и за Оперативната структура значајно ги подобруваат постапките за електронско управување и ја зајакнуваат контролата, верификацијата и сертификацијата на расходите. Националниот координатор за авторизација на редовна основа ги доставува до Европската комисија, Годишните декларации за управување за сите тековни програми на ЕУ-ИПА, со кои се потврдува веродостојноста на сметките, употребата на ЕУ-ИПА фондовите за наменетите цели и законитоста и регуларноста на трансакциите.

Во изминатиот период, Министерството за финансии се фокусираше на реализација на активностите предвидени со Акцискиот план за имплементација на Националната стратегија за борба против измама за заштита на финансиските интереси на Европската Унија во Република Северна Македонија. Главната цел за која се донесува Стратегијата е обезбедување ефективна и ефикасна заштита на финансиските интереси на ЕУ и националните

transparencës, mosdiskriminimit dhe sigurimit të vizibilitetit të ndihmës së IPA-s. Republika e Maqedonisë së Veriut, si shfrytëzuese e IPA-s garanton nivel të mbrojtjes së interesave financiare të Bashkimit Evropian të barabartë me atë të përcaktuar me Rregulloren financiare të BE-së.

Sipas Rregullores së implementimit të IPA-s, koordinatori nacional i autorizimit (KNA) i emëruar nga Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut është përgjegjës për menaxhimin financiar të ndihmës së IPA-s dhe për sigurimin e ligjshmërisë dhe rregullsisë së shpenzimeve. Doracakët e rinj për koordinatorin nacional të autorizimit dhe strukturën operative përmirësojnë dukshëm procedurat e menaxhimit elektronik dhe përforcojnë kontrollin, verifikimin dhe certifikimin e shpenzimeve. Koordinatori nacional i autorizimit i dorëzon Komisionit Evropian në baza të rregullta Deklaratat vjetore të menaxhimit për të gjitha programet aktuale të BE-IPA, me të cilat konfirmohet besueshmëria e llogarive, përdorimi i fondeve të BE-IPA për qëllimet e synuara dhe ligjshmërinë dhe rregullsinë e transaksioneve.

Në periudhën e kaluar, Ministria e Financave është fokusuar në realizimin e aktiviteteve të parapara me Planin aksional për implementimin e Strategjisë nacionale në luftën kundër mashtrimit për mbrojtjen e interesave financiare të Bashkimit Evropian në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Qëllimi kryesor për të cilin është miratuar Strategjia është të sigurojë mbrojtje efektive dhe efikase të interesave financiare të BE-së dhe të interesave financiare nacionale duke përmirësuar kornizën ligjore, institucionale

финансиски интереси преку подобрување на законската, институционалната и оперативната рамка во превенцијата, откривањето и борбата против неправилностите и измамите при имплементацијата на ЕУ фондовите. Националната стратегија за борба против измама ќе овозможи структурирање на борбата против измама која влијае врз националниот и Буџетот на ЕУ и ќе обезбеди усогласување на активностите за справување со ризиците од измама низ целата земја. Таа ќе помогне во: идентификување на ранливоста на системите во однос на измамите; процена на главните ризици од измама; утврдување и спроведување на активностите за справување со ризиците од измама, оценување на постигнатиот напредок; прилагодување на активностите за справување со ризиците од измама во согласност со развојот на трендовите за измама и достапните ресурси.

Во контекст на управувањето со неправилностите, се анализираат системските ризици на Системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ во РСМ (ризици коишто го нарушуваат постигнувањето на целите на Системот, во однос на спречување и откривање на неправилности, спроведување постапки по утврдени неправилности, известување и следење на постапките по пријавени неправилности), а исто така се анализираат и конкретни ризици од неправилности и измама (ризик дека ќе се случи неправилност или изврши измама).

Целта на управувањето со системските ризици на Системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ во РСМ е да ги сведе овие ризици на прифатливо ниво преку спроведување мерки коишто ќе ја намалат можноста за појава на овие ризици и/или несаканото влијание од нивно остварување.

dhe operative në parandalimin, zbulimin dhe luftën kundër parregullsive dhe mashtrimeve në implementimin e fondeve të BE-së. Strategjia nacionale për luftë kundër mashtrimit do të mundësojë strukturimin e luftës kundër mashtrimit që ndikon edhe ndaj buxhetit nacional dhe të BE-së dhe do të sigurojë harmonizimin e veprimeve për të trajtuar rreziqet e mashtrimit në të gjithë vendin. Ajo do të ndihmojë në: identifikimin e cenueshmërisë së sistemeve në drejtim të mashtrimit; vlerësimin e rreziqeve të mëdha të mashtrimit; përcaktimin dhe zbatimin e aktiviteteve për trajtimin e rreziqeve të mashtrimit, vlerësimin e progresit të arritur; përshtatjen e aktiviteteve për të adresuar rreziqet e mashtrimit në përputhje me zhvillimin e trendeve të mashtrimit dhe burimet e disponueshme.

Në kontekst të menaxhimit të parregullsive, analizohen rreziqet sistematike të Sistemit për mbrojtjen e interesave financiare të BE-së në RMV (rreziqet që pengojnë arritjen e pikësnyimeve të sistemit, në drejtim të parandalimit dhe zbulimit të parregullsive, zbatimit të procedurave lidhur me parregullsitë e konstatuara, raportimit dhe monitorimit të procedurave për parregullsitë e raportuara), si dhe rreziqeve specifike të parregullsive dhe mashtrimit (rreziku se do ndodhë parregullsi ose mashtrim).

Për menaxhimin e këtyre rreziqeve sistematike të Sistemit për mbrojtjen e interesave financiare të BE-së në RMV është reduktimi i këtyre rreziqeve në nivel të pranueshëm duke zbatuar masa që do të reduktojnë mundësinë e shfaqjes së këtyre rreziqeve dhe/ose ndikimin e padëshiruar të realizimit të tyre. Qëllimi i menaxhimit të rrezikut të mashtrimit është minimizimi i rrezikut të mashtrimit duke

Целта на управувањето со ризикот од измама е да се сведе на минимум ризикот од измама преку поставување на проактивни и ефикасни мерки против измама. За управување со овие ризици одговорни се институциите на Системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ во Република Северна Македонија. Со цел овој процес да биде координиран и воден од АФКОС одделението, како тело со функција на координативна институција во Системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ, беше изготвено Упатство за процена на ризикот од измами, заедно со Алатка за процена на ризик од измами. Овие документи беа доставени до структурите и органите во системот за управување и контрола на средствата од ЕУ со цел имплементација на истите во нивните постоечки интерни процедури за работа.

Во изминатите неколку години направени се напори за создавање систем за заштита на финансиските интереси на Европската Унија. Во таа смисла, подготвени се подзаконски акти, меморандуми и процедури, со што беше воспоставен системот за неправилности и превенција на измами од претпристапната помош. Органите и структурите во рамките на системот за индиректно управување со ИПА фондови треба да обезбедат ефективен систем за спречување, откривање и известување за неправилности, како и преземање корективни мерки во рамките на своите надлежности. Во рамките на системот, секое тело назначува службеник за неправилности, кој е одговорен за информирање / известување за сите случаи на неправилности и сомнежи за измама, кои се предмет на првичен административен или судски наод и постојано известува за напредокот на административните и законските постапки. Националниот

vendosur masa proaktive dhe efektive kundër mashtrimit. Për menaxhimin e këtyre rreziqeve përgjegjëse janë institucionet e Sistemit për mbrojtjen e interesave financiare të BE-së në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Me qëllim që ky proces të koordinohet dhe të drejtohet nga njëسيا AFCOS, si organ me funksionin të institucionit koordinues në Sistemin për mbrojtjen e interesave financiare të BE-së, u krijua Udhëzuesi për vlerësimin e rrezikut të mashtrimit së bashku me Instrumentin e vlerësimit të rrezikut të mashtrimit. Këto dokumente iu dorëzuan strukturave dhe organeve në sistemin e menaxhimit dhe kontrollit të mjeteve të BE-së me qëllim për t'i implementuar ato në procedurat e brendshme ekzistuese të punës së tyre.

Në disa vitet e fundit janë bërë përpjekje për krijimin e sistemit për mbrojtjen e interesave financiare të Bashkimit Evropian. Në këtë drejtim, janë përgatitur akte nënligjore, memorandume dhe procedura, të cilat kanë krijuar sistemin për parregullsitë dhe parandalimin e mashtrimeve nga ndihma paraaderuese. Organet dhe strukturat në kuadër të sistemit për menaxhimin indirekt të fondeve IPA duhet të ofrojnë sistem efektiv për parandalimin, zbulimin dhe raportimin e parregullsive, si dhe ndërmarrjen e masave korrigjuese brenda kompetencave të tyre. Në kuadër të sistemit, çdo organ cakton nëpunës zyrtar për parregullsitë, i cili është përgjegjës për informimin/raportimin e të gjitha rasteve të parregullsive dhe mashtrimeve të dyshuara, të cilat i nënshtrohen konstatimit fillestar administrativ ose gjyqësor dhe raporton vazhdimisht për ecurinë e procedurave administrative dhe ligjore. Koordinatori nacional i autorizuar (KNA-ja), në kuadër të

координатор за авторизација (НАО), во рамките на извршувањето на неговите функции, игра клучна улога во однос на управувањето со неправилностите и обезбедува истрага и ефективен третман на сите случаи на сомнеж за измами и други неправилности, кои биле предмет на првични административни или судски наоди и притоа редовно ја известува Европската Комисија за напредокот на административните и законските постапки, во согласност со Рамковната спогодба, истовремено постојано известувајќи го и АФКОС.

Во однос на усогласувањето со правото на ЕУ, националното законодавство во голема мера е усогласено со Конвенцијата за заштита на финансиските интереси на ЕУ. АФКОС одделението треба да ги следи и измените во законодавството, поврзани со заштитата на финансиските интереси на Европската Унија, усвоени од Европската комисија или националните институции и да дава инструкции на структурите и органите во системот на управување и контрола на фондовите на ЕУ во однос на подобрување на процесот на заштита на финансиските интереси на Европската Унија.

6.5. Јавни набавки

Правната рамка на јавните набавки во Република Северна Македонија се состои од Законот за јавните набавки со сите подзаконски акти што произлегуваат од него. Исто така, во правната рамка влегуваат и бројни други материјални прописи кои уредуваат различни аспекти од економијата и правото, како што се прописите со кои се уредуваат облигационите односи, управното право, кривичното право и постапка, прописите од областа на заштита на

kryerjes së funksioneve të veta, luan rol kyç në lidhje me menaxhimin e parregullsive dhe siguron hetimin dhe trajtimin efektiv të rasteve të dyshuara për mashtrim, konflikt të interesi dhe parregullsi të tjera që kanë qenë lëndë e konstatimeve fillestare administrative apo gjyqësore dhe e informon vazhdimisht Bashkimin Evropian për ecurinë e procedurave administrative dhe ligjore, në përputhje me Marrëveshjen kornizë, njëkohësisht duke raportuar vazhdimisht AFCOS-in.

Në lidhje me harmonizimin me drejtën e BE-së, legjislacioni nacional është kryesisht në përputhje me Konventën për mbrojtjen e interesave financiare të BE-së. Njësia e AFCOS-it duhet t'i monitorojë edhe ndryshimet në legjislacion, në lidhje me mbrojtjen e interesave financiare të Bashkimit Evropian, të miratuara nga Komisioni Evropian ose institucionet nacionale dhe t'u ofrojë udhëzime strukturave dhe organeve në sistemin e menaxhimit dhe kontrollit të fondeve të BE-së në lidhje me përmirësimin e procesit të mbrojtjes së interesave financiare të Bashkimit Evropian.

6.5. Prokurimet publike

Korniza ligjore e prokurimeve publike në Republikën e Maqedonisë së Veriut përbëhet nga Ligji i Prokurimeve Publike me të gjitha aktet nënligjore që rezultojnë prej tij. Gjithashtu, korniza ligjore përfshin një sërë rregullimesh të tjera materiale që rregullojnë aspekte të ndryshme të ekonomisë dhe ligjit, si rregulloret që rregullojnë marrëdhëniet obligative, të drejtën administrative, të drejtën penale dhe procedurën, rregulloret në fushën e mbrojtjes së konkurrencës dhe luftës

конкуренцијата и борбата против корупцијата. Целта на постоечкиот систем за јавните набавки е да обезбеди баланс помеѓу квалитетот; еднаквиот третман и недискриминација; како и транспарентност и интегритетот во процесот на доделување на договори за јавни набавки, а се со цел на рационално и ефикасно искористување на јавните средства.

Договорите за јавни набавки се двигатели за имплементирање на јавните политики во една држава. Во рамките на општите мерки за спречување на корупцијата, договорниот орган е должен да ги преземе сите потребни мерки во процесот на планирање, во постапката за јавна набавка и при извршувањето на договорот, со цел навремено откривање и отстранување или намалување на штетните последици од корупцијата. Со превенција на судирот на интереси и корупцијата при доделувањето на договорите за јавни набавки, ефикасно ќе се намалат можностите за коруптивни појави во сите случаи каде постои можност од донесување на одлуки на штета на јавниот интерес, а во корист на приватниот интерес на службените лица на среден и долг рок.

Од друга страна, во отсуство на функционални институции кои ревностно го казнуваат незаконското трошење на јавни пари, постои ризик од натамошно зголемување на корупцијата во јавните набавки.

Неопходно е да се направат дополнителни напори за да се уреди системот на јавни набавки на таков начин што реално ќе овозможи остварување на главните принципи: транспарентност, конкурентност, еднаков третман на понудувачите, недискриминација, законитост, економичност, ефикасност, ефективност и рационалност во користењето на буџетските средства.

kundër korrupsionit. Pikësnyimi i sistemit ekzistues të prokurimeve publike është sigurimi i balancimit ndërmjet cilësisë; trajtimi i barabartë dhe mosdiskriminimi; si dhe transparenca dhe integriteti në procesin e dhënies së marrëveshjeve të prokurimeve publike, të gjitha me synimin e shfrytëzimit racional dhe efikas të mjeteve publike.

Marrëveshjet e prokurimeve publike janë shtytës për implementin e politikave publike në një vend. Në kuadër të masave të përgjithshme për parandalimin e korrupsionit, organi kontraktues është i detyruar që t'i ndërmarrë të gjitha masat e nevojshme në procesin e planifikimit, në procedurën e prokurimit publik dhe gjatë zbatimit të marrëveshjes, me qëllim të zbulimit në kohë dhe heqjes ose reduktimit të pasojave të dëmshme të korrupsionit. Me parandalimin e konfliktit të interesave dhe korrupsionit gjatë dhënies së marrëveshjeve të prokurimeve publike, do të ulen në mëyrë efektive mundësitë për fenomene korruptuese në të gjitha rastet kur ekziston mundësia e marrjes së vendimeve në dëm të interesit publik dhe në favor të interesit privat të nëpunësve zyrtarë në periudhë afatmesme dhe afatgjate.

Nga ana tjetër, në mungesë të institucioneve funksionale që ndëshkojnë me ngulm shpenzimet e paligjshme të parasë publike, ekziston rreziku i rritjes së mëtejshme të korrupsionit në prokurimet publike.

Nevojiten përpjekje shtesë për organizimin e sistemit të prokurimeve publike në atë mënyrë që të mundësojë realizimin e parimeve kryesore: transparençën, konkurrencën,

Системот треба да ја засили одговорноста од носителите на власта во насока на наменско и рационално трошење на јавните пари низ еден транспарентен и отчетен процес. Со цел уредување, развој на системот на јавните набавки и негово спроведување, законот пропишува основни начела во коишто спаѓаат: начелото на слободно движење на стоките, слободата за основање, слободата за обезбедување услуги, како и начелата на економичност, ефикасност, конкуренција помеѓу економските оператори, транспарентност, еднаков третман на економските оператори и сразмерност.

Во 2019 година е донесен новиот Закон за јавните набавки кој е на сила и денес, со цел да се изврши хармонизирање со новите директиви на ЕУ во оваа сфера, но и да се стесни просторот за злоупотреби и корупција. Новиот закон содржи низа одредби за зголемување на транспарентноста и отчетноста во процесот на јавните набавки, дури и конкретни антикорупциски одредби. Дополнителен значаен исчекор е воведувањето на пет нови антикорупциски одредби, кои би требало да придонесат кон надминување на предизвиците за кои искуството до сега покажало дека се јавуваат од процесот на планирање и спроведување на постапката, па сè до реализацијата на договорот. Овие одредби се содржани во Законот и се однесуваат на општите мерки за спречување и пријавување корупција, забрана за вршење јавни набавки на носители на јавни функции, заштита на интегритетот и примената на Законот за спречување на корупција и судир на интереси.

Важна димензија на процесот на набавки е

трајтин е барабартë të ofertuesve, mosdiskriminimin, ligjshmërinë, ekonominë, efikasitetin, efektivitetin dhe racionalitetin në shfrytëzimin e mjeteve buxhetore.

Sistemi duhet ta forcojë përgjegjësinë e bartësve të pushtetit në drejtim të shpenzimit të qëllimshëm dhe racional të parasë publike përmes procesit transparent dhe të përgjegjshëm. Me qëllim të rregullimit, zhvillimit të sistemit të prokurimeve publike dhe zbatimit të tij, ligji parashikon parimet bazë që përfshijnë: parimin e lëvizjes së lirë të mallrave, lirinë e vendosjes, lirinë e ofrimit të shërbimeve, si dhe parimet e ekonomisë, efikasitetit, konkurrencës ndërmjet operatorëve ekonomikë, transparencës, trajtimit të barabartë të operatorëve ekonomikë dhe proporcionalitetit.

Në vitin 2019 u miratua Ligji i Ri i Prokurimeve Publike, i cili është në fuqi edhe sot, me qëllim të harmonizimit me direktivat e reja të BE-së në këtë sferë, por edhe ngushtimit të hapësirës për abuzime dhe korrupsion. Ligji i ri përmban një sërë dispozitash për rritjen e transparencës dhe llogaridhënies në procesin e prokurimit publik, madje edhe dispozita konkrete kundër korrupsionit. Hap shtesë domethënës është vendosja e pesë dispozitave të reja kundër korrupsionit, të cilat duhet të kontribuojnë në tejkalimin e sfidave që përvoja ka treguar deri tani se rezultojnë nga procesi i planifikimit dhe zbatimit të procedurës, deri në realizimin e marrëveshjes. Këto dispozita janë të përfshira në ligj dhe i referohen masave të përgjithshme për parandalimin dhe raportimin e korrupsionit, ndalimin e prokurimeve publike të bartësve të funksioneve publike, mbrojtjen e integritetit dhe zbatimin e Ligjit

управувањето со ризик, бидејќи тоа е важна алатка за ублажување на несигурностите во процесот на набавка. Ризици може да се појават во која било фаза од набавката: фазата на планирање, постапката за набавка или административната процедура за договорот. Затоа е неопходна поголема транспарентност кај овие процедури, следење на спроведувањето на правилата за транспарентност, правото на пристап до информации и спречување на судир на интереси, како и систематска проценка на ризикот и поставување приоритети во надзорот на јавните набавки, што би можело да го намали ризикот од корупција значително. Со цел намалување на ризиците од појава на корупција во сферата на јавните набавки, важно е да се изгради конзистентен и функционален систем за контрола на ризиците при јавните набавки. Во рамките на процената на ризиците од корупцијата и стратешките документи во однос на спречување на корупцијата и на судирот на интереси, јавните набавки спаѓаат во областите кои хоризонтално се протегаат низ целиот општествен систем и се една од сферите што се најподложни на корупција. Ова се должи на фактот дека јавните набавки се применуваат од страна на сите институции кои се дел од администрацијата и јавниот систем; тие се вршат во сите ресори; се изведуваат на централно и на локално ниво и при јавните набавки има меѓусебна интеракција помеѓу институциите од јавниот сектор, како и интеракција помеѓу институциите од јавниот сектор со деловни ентитети од приватниот сектор и со граѓански здруженија.

тë Parandalimit të Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit.

Dimension i rëndësishëm i procesit të prokurimeve është menaxhimi i rrezikut, sepse ai është mjet i rëndësishëm për reduktimin e pasigurive në procesin e prokurimit. Rreziqet mund të lindin në çdo fazë të prokurimit: në fazën e planifikimit, në procedurën e prokurimit ose në procedurën administrative të marrëveshjes. Prandaj, nevojitet transparencë më e madhe në këto procedura, monitorim mbi zbatimin e rregullave të transparencës, e drejta e qasjes në informacion dhe parandalim të konfliktit të interesit, si dhe vlerësim sistemik të rrezikut dhe përcaktim të prioriteteve në mbikëqyrjen e prokurimeve publike, që mund të zvogëlojë rrezikun e korrupsionit në mënyrë të konsiderueshme. Me qëllim për t'i ulur rreziqet e shfaqjes së korrupsionit në sferën e prokurimeve publike, është e rëndësishme të krijohet sistem konsistent dhe funksional për kontrollin e rreziqeve gjatë prokurimeve publike. Në kuadër të vlerësimit të rreziqeve të korrupsionit dhe dokumenteve strategjike në lidhje me parandalimin e korrupsionit dhe konfliktin e interesave, prokurimet publike i përkasin fushave që shtrihen horizontalisht në të gjithë sistemin shoqëror dhe janë një nga sferat më të ndjeshme ndaj korrupsionit. Kjo për faktin se prokurimet publike zbatohen nga të gjitha institucionet që janë pjesë e administratës dhe sistemit publik; ato kryhen në të gjitha resorët; kryhen në nivel qendror dhe lokal dhe gjatë prokurimeve publike ka ndërveprim të ndërsjellë ndërmjet institucioneve nga sektori publik, si dhe ndërveprim ndërmjet institucioneve nga sektori publik me subjektet afariste nga sektori privat dhe me shoqatat civile.

Како појавни облици на корупцијата, во кривично-правна смисла, се јавуваат и недозволени дејства кои се состојат од: поткуп, злоупотреба на службена положба, тргување со влијание, но и откривање на класифицирани информации, договарање цена меѓу понудувачите и сл.

Si forma të shfaqjes së korrupsionit, në aspektin penalo-juridik, janë edhe veprimet e kundërligjshme që konsistojnë në: ryshfet, shpërdorim të pozitës zyrtare, tregtim ndikimi, por edhe zbulim të informacionit të klasifikuar, negociim çmimi ndërmjet ofertuesve etj.

Kaј спречувањето на судирот на интереси, покрај досегашните одредби за начинот на менаџирање на судирот на интереси кај претседателот, членовите и замениците на комисиите за јавни набавки, како и кај одговорното лице во институцијата, се воведоа одредби и за менаџирање на судирот на интереси кај претседателот, заменикот и членовите на Државната комисија за жалби по јавни набавки. И во новиот закон остана досегашната одредба со која се забранува секој облик на влијание врз донесувањето на одлуките на Комисијата. Постои обврска во постапката за јавна набавка, претседателот, заменикот на претседателот, членовите и замениците на членовите на комисијата за јавна набавка, како и одговорното лице, да потпишат изјава за непостоење судир на интереси која претставува дел од досието од спроведената постапка. Ако се појави некој основ за судир на интереси, секое од наведените лица е должно да се повлече од работа во комисијата. Ако се појави судир на интереси кај одговорното лице, тоа е должно, со посебно решение, да овластува друго лице од редот на функционерите или раководните службеници кај договорниот орган за донесување соодветни одлуки и потпишување на договорот.

Во рамките на институционалните аспекти во процесот на спроведување на јавните набавки, значајна улога има Бирото за јавни набавки,

Në parandalimin e konfliktit të interesit, krahas dispozitave ekzistuese për mënyrën e menaxhimit të konfliktit të interesit për kryetarin, anëtarët dhe zëvendësit e komisioneve të prokurimeve publike, si dhe për personin përgjegjës në institucion, janë vendosur dispozita edhe për menaxhimin e konfliktit të interesit për kryetarin, zëvendësin dhe anëtarët e Komisionit shtetëror për ankesat në prokurimet publike. Në ligjin e ri vijon dispozita ekzistuese me të cilën ndalohet çdo formë ndikimi në miratimin e vendimeve të komisionit. Në procedurën e prokurimit publik, kryetari, zëvendëskryetari, anëtarët dhe zëvendësantaret e komisionit të prokurimit publik, si dhe personi përgjegjës, janë të detyruar ta nënshkruajnë deklaratën e mosekzistimit të konfliktit të interesit, që është pjesë e dosjes së procedurës së zhvilluar. Nëse shfaqet ndonjë bazë për konflikt interesi, secili nga personat e përmendur obligohet të tërhiqet nga puna e komisionit. Nëse shfaqet konflikt interesi te personi përgjegjës, ai është i obliguar, me aktvendim të veçantë, të autorizojë një person tjetër nga radhët e zyrtarëve ose nëpunësve udhëheqës pranë organit kontraktues për miratimin e vendimeve përkatëse dhe për nënshkrimin e marrëveshjes.

Në kuadër të aspekteve institucionale në procesin e zbatimit të prokurimeve publike,

коешто се грижи за развојот на системот на јавните набавки, како и обезбедувањето рационалност, ефикасност и транспарентност во спроведувањето на јавните набавки. Бирото е орган на државната управа во состав на Министерството за финансии, со својство на правно лице, кое се финансира од државниот буџет и од сопствените приходи. Бирото го спроведува електронскиот систем за јавни набавки, којшто претставува единствен информациски систем достапен на интернет, кој се користи со цел да се овозможи поголема ефикасност, транспарентност и економичност во областа на јавните набавки.

Со цел елиминирање на било какво коруптивно однесување во процесот на јавните набавки, од страна на сите вработени треба доследно да се почитува интерната процедура за јавни набавки на Министерството за финансии. Со почитување на процедурата и покажување на висок степен на транспарентност на процесот на јавни набавки, ќе се елиминираат сите влијанија и можности за било какво коруптивно однесување. Дополнително, според Законот за јавни набавки, договорните органи се должни да ги објават своите годишни планови за јавни набавки, како и склучените договори и нивните измени, со цел да се обезбеди поголема транспарентност. Во согласност со Законот за јавни набавки, Министерството за финансии подготвува годишен план за вкупни потреби за набавки за тековната година, кој го објавува на интернет страната на Министерството.

нјë rol të rëndësishëm ka Byroja e Prokurimeve Publike, e cila kujdeset për zhvillimin e sistemit të prokurimeve publike, si dhe garantimin e racionalitetit, efikasitetit dhe transparencës në zbatimin e prokurimeve publike. Byroja është organ i administratës shtetërore në kuadër të Ministrisë së Financave, me cilësinë e personit juridik, i cili financohet nga buxheti i shtetit dhe nga të hyrat vetanake. Byroja zbaton sistemin elektronik për prokurimet publike, i cili është sistem i njësuar informativ i disponueshëm në internet, i cili shfrytëzohet me qëllim të mundësimit të efikasitetit, transparencës dhe ekonomizimit më të madh në fushën e prokurimeve publike.

Për eliminimin e çdo lloj sjelljeje korruptuese në procesin e prokurimeve publike, të gjithë punonjësit duhet ta ndjekin në mënyrë të vazhdueshme procedurën e brendshme për prokurimet publike të Ministrisë së Financave. Duke respektuar procedurën dhe duke treguar një shkallë të lartë të transparencës së procesit të prokurimeve publike, do të eliminohen të gjitha ndikimet dhe mundësitë për çdo lloj sjellje korruptuese. Gjithashtu, sipas Ligjit të Prokurimeve Publike, organet kontraktuese janë të obliguara që t'i publikojnë planet e tyre vjetore për prokurimet publike, si dhe marrëveshjet e nënshkruara dhe ndryshimet e tyre, në mënyrë që të sigurohet transparencë më e madhe. Në përputhje me Ligjin e Prokurimeve Publike, Ministria e Financave harton planin vjetor për nevojat e përgjithshme të prokurimeve për vitin aktual, të cilin e publikon në faqen e internetit të ministrisë.

6.6. Ревизија и инспекциски надзор (спречување, откривање и истрага на измами)

6.6. Revizioni dhe mbikëqyrja inspektuese (parandalimi, zbulimi dhe hetimi i mashtrimeve)

Примарна цел на владата е да спречи појава на грешки или неправилности во јавниот сектор поради корупција и други незаконитости.

Спречувањето и контролата на корупцијата можат да бидат помогнати од различни механизми за мониторинг и за контрола, како што се програмите за внатрешни проверки, внатрешната и надворешната ревизија и режимите за истрага и за гонење.

Во сите буџетски корисници, вклучително и Министерството за финансии, се применува системот на јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК), кој опфаќа:

- финансиското управување и контрола (каде се вклучени контролната средина, управување со ризиците, контролите, информациите и комуникациите и следењето и евалуацијата),
- функционално независната внатрешна ревизија, како и
- централната единица за хармонизација при Министерството за финансии која е надлежна за координација на целокупниот процес.

Внатрешната ревизија, како важна алатка за откривање на коруптивни практики, при вршењето на ревизијата, ја проценува ефикасноста и ефективноста на процесите на управување со ризиците, особено ефикасноста на контролните механизми.

Проценувајќи ја соодветноста и ефективноста на контролните механизми во однос на спречување и минимизирање на ризиците, внатрешна ревизија во своите ревизорски извештаи во наодите укажува на ризиците, односно на несаканите настани кои може да се активираат како последица на несоодветни или неефикасни контролни механизми. Препораките на внатрешна ревизија содржани

Qëllimi primar i qeverisë është parandalimi i shfaqjes së gabimeve apo parregullsive në sektorin publik për shkak të korrupsionit dhe paligjshmërive të tjera.

Parandalimi dhe kontrolli i korrupsionit mund të ndihmohen nga mekanizma të ndryshëm monitorimi dhe kontrolli, siç janë programet e kontrollit të brendshëm, revizionit të brendshëm dhe të jashtëm, si dhe regjimet e hetimit dhe ndjekjes penale.

Në të gjithë shfrytëzuesit e buxhetit, përfshirë Ministrinë e Financave, zbatohet sistemi i kontrollit të brendshëm financiar publik (KBFP), i cili përfshin:

- menaxhimin financiar dhe kontrollin (i cili përfshin mjedisin e kontrollit, menaxhimin e rreziqeve, kontrollet, informacionet, komunikimin, monitorimin dhe vlerësimin);
- revizionin e brendshëm të pavarur funksionalisht, si dhe
- njësinë qendrore të harmonizimit pranë Ministrisë së Financave, e cila është përgjegjëse për koordinimin e të gjithë procesit.

Revizioni i brendshëm, si mjet i rëndësishëm për zbulimin e praktikave korruptuese, gjatë revizionit vlerëson efikasitetin dhe efektivitetin e proceseve të menaxhimit të rrezikut, veçanërisht efikasitetin e mekanizmave të kontrollit.

Duke vlerësuar përshtatshmërinë dhe efektivitetin e mekanizmave kontrollues në drejtim të parandalimit dhe zvogëlimit të rreziqeve, revizioni i brendshëm në raportet e tij të konstatimeve tregon rreziqet,

во ревизорските извештаи најчесто се насочени кон зајакнување на постојните контролни механизми или воведување на нови контроли.

Внатрешната контрола е општо дефинирана како процес, дизајниран да обезбеди разумно уверување во однос на постигнувањето на целите во следните категории: ефективност и ефикасност на работењето, сигурност на финансиските и нефинансиските информации, известување и усогласеност со важечките закони и регулативи.

Ефективните внатрешни контроли и управувањето со ризици ја намалуваат ранливоста на јавната администрација на корупција и овозможуваат оптимално работење насочено кон јавниот интерес. Доколку се применува успешно, управувањето со ризици ќе овозможи подобро одлучување, зголемување на ефикасноста, подобро предвидување и оптимизирање на расположливите средства, јакнење на довербата во управувачкиот систем и развој на позитивна организациска култура. Целта на овие алатки не е да се детектира постоечка корупција, туку да се процени ризикот дека во текот на работењето може да настане некаква форма на незаконско или неетичко однесување.

Во оваа насока, не е доволно институциите од јавниот сектор само да се заложат за нулта толеранција кон корупцијата, туку сите вработени во јавната администрација треба да бидат добро запознаени со политиката на интегритет, законската рамка, нивните обврски и задолженија, како и дисциплинските, кривичните и други постапки кои можат да бидат покренати и можните последици. Оттука произлегува дека во извршувањето на своите овластувања и должности, административните службеници треба да ги почитуваат начелата на законитост, еднаквост и јавност, етичките

пërkatësisht ngjarjet e padëshiruara të cilat mund të aktivizohen si pasojë e mekanizmave kontrolluese të papërshtatshme ose joefikase. Rekomandimet e revizionit të brendshëm të përfshira në raportet e revizionit zakonisht kanë si qëllim forcimin e mekanizmave kontrolluese ekzistuese ose vendosjen e kontrolleve të reja.

Kontrolli i brendshëm përgjithësisht përkufizohet si proces i dizajnuar për ofrimin e sigurisë së arsyeshme në drejtim të arritjes së qëllimeve në kategoritë vijuese: efektiviteti dhe efikasiteti i punës, siguria e informacioneve financiare dhe jofinanciare dhe harmonizimi me ligjet dhe rregulloret në fuqi.

Kontrollet e brendshme efektive dhe menaxhimi i rrezikut reduktojnë cenueshmërinë e administratës publike ndaj korrupsionit dhe mundësojnë punën optimale të orientuar drejt interesit publik. Menaxhimi i rrezikut do të mundësojë vendimmarrje më të mirë nëse zbatohet me sukses, respektivisht do ta rrisë efikasitetin, parashikimin dhe optimizimin më të mirë të mjeteve të disponueshme, forcimin e besimit në sistemin e menaxhimit dhe zhvillimin e kulturës pozitive organizative. Qëllimi i këtyre mjeteve nuk është zbulimi i korrupsionit ekzistues por vlerësimi i rrezikut se gjatë punës mund të lind ndonjë formë e sjelljes së paligjshme ose joetike.

Në këtë drejtim nuk mjafton që institucionet e sektorit publik të angazhohen vetëm për zero tolerancë ndaj korrupsionit, por të gjithë të punësuarit e administratës publike duhet të jenë mirë të njoftuar mbi politikën e

норми и професионалните стандарди. Секоја форма на коруптивно, несоодветно, неетичко или неморално однесување треба да биде препознаена од страна на највисоките управувачки структури и санкционирана. Силната заложба за спроведување на политиката на интегритет на раководството ќе биде операционализирана само доколку ваквата политика се применува подеднакво кон сите, без разлика на нивната позиција, како и без разлика на тоа за каков вид на прекршување станува збор. Овие стандарди треба да бидат уште повисоки кога прекршувањето доаѓа од лица кои се на повисоки раководни позиции, кои треба да бидат пример за етичко и професионално однесување отпорно кон корупција.

Механизмите за откривање и за независна истрага на случаи на непрофесионално постапување, како што е корупцијата, претставуваат неопходен дел од една етичка инфраструктура. Неопходно е да постојат сигурни процедури и ресурси за набљудување, известување и за спроведување на истраги за кршење на правилата на јавната служба, како и пропорционални административни или дисциплински санкции за да се обесхрабри коруптивното однесување. Во борбата против корупцијата, институциите се должни да бидат одговорни и транспарентни, за да ја зголемат довербата кај граѓаните, бидејќи корупцијата негативно влијае врз довербата на јавноста во инспекциските служби. Оттука е неопходна зголемена транспарентност во однос на преземените мерки за откривање и санкционирање на сите форми на корупција, преку заземање на сериозен и сеопфатен пристап од страна на финансиските инспектори во борбата со корупцијата. Кон секоја пријава за

интегритет, кornizën ligjore, detyrimet dhe përgjegjësitë e tyre, si dhe mbi procedurat disiplinore, penale dhe procedura të tjera të cilat mund të krijojnë edhe pasoja të tjera të mundshme. Nga kjo rezulton se në realizimin e kompetencave dhe obligimeve të tyre, nëpunësit administrativë duhet t'i respektojnë parimet e ligjshmërisë, barazisë dhe normat publike, etike dhe standardet profesionale. Çdo formë e sjelljes korruptuese, e papërshtatshme, joetike ose jomorale duhet të identifikohet nga ana e strukturave më të larta udhëheqëse dhe të sanksionohet. Përkushtimi i fuqishëm i zbatimit të politikës së integritetit të udhëheqjes do të funksionalizohet vetëm nëse politika e tillë zbatohet në mënyrë të njëjtë për të gjithë, pavarësisht pozitës të tyre, si dhe për çfarë shkelje bëhet fjalë. Këto standarde duhet të jenë edhe më të larta kur shkelja vjen nga persona në pozita më të larta udhëheqëse, të cilët duhet të jenë shembull i sjelljes etike dhe profesionale rezistente ndaj korrupsionit. Mekanizmat e zbulimit dhe të hetimit të pavarur të rasteve të sjelljes joprofesionale, siç është korrupsioni, paraqesin pjesë të domosdoshme të infrastrukturës etike. Është e nevojshme të ekzistojnë procedura dhe burime të besueshme të monitorimit, raportimit dhe kryerjes së hetimeve të shkeljes së rregullave të shërbimit publik, si dhe sanksione proporcionale administrative ose disiplinore për dekurajimin e sjelljes korruptuese. Në luftën kundër korrupsionit, institucionet janë të detyruara të jenë të përgjegjshme dhe transparente, për ta rritur besimin te qytetarët sepse korrupsioni ndikon

неетичко или коруптивно однесување треба да се постапи со должно внимание и да се примени соодветната постапка согласно законските прописи.

Со законот за финансиската инспекција во јавниот сектор се уредуваат начелата, надлежноста, организацијата на финансиската инспекција во јавниот сектор, како и постапката за вршење на финансиската инспекција, со што се обезбедува заштита на финансиските интереси на субјектите од јавниот сектор од сериозно лошо финансиско управување, измами и корупција.

Работите на финансиската инспекција ги извршува Секторот за финансиска инспекција во јавниот сектор, како посебна внатрешна организациона единица во рамки на Министерството за финансии. Со финансиската инспекција раководи главен финансиски инспектор за јавни финансии, кој директно одговара на министерот за финансии. Градењето на административните капацитети на финансиската инспекција е неопходно заради спроведување континуиран и квалитетен надзор во работењето на субјектите од јавниот сектор. Обуката и испитот за добивање лиценца за финансиски инспектор се врши во согласност со Програмата за начинот на полагање на испитот за добивање лиценца за финансиски инспектор, донесена од министерот за финансии.

negativisht ndaj besimit të opinionit publik në shërbimet e inspektimit. Prandaj, është e nevojshme rritja e transparencës në bazë të masave të ndërmarra për zbulimin dhe sanksionimin e të gjitha formave të korrupsionit përmes ndërmarrjes së qasjes serioze dhe gjithëpërfshirëse nga inspektorët financiarë në luftën kundër korrupsionit. Çdo raport për sjellje joetike ose korruptuese duhet të trajtohet me kujdesin e duhur dhe të zbatohet procedura adekuate në përputhje me rregulloret ligjore.

Me Ligjin e Inspektimit Financiar në Sektorin Publik rregullohen parimet, kompetencat, organizimi i inspektimit financiar në sektorin publik, si dhe procedura e kryerjes së inspektimit financiar, ku sigurohet mbrojtja e interesave financiare të subjekteve të sektorit publik nga keqmenaxhimi financiar, mashtrimi dhe korrupsioni.

Punët e inspektimit financiar i realizon Sektori i Inspektimit Financiar në Sektorin Publik, si njësi e veçantë e brendshme organizative në kuadër të Ministrisë së Financave. Me Inspektimin financiar udhëheq kryeinspektori Financiar i financave publike, i cili i raporton drejtpërdrejt ministrit të Financave. Ngritja e kapaciteteve administrative të inspektimit financiar është e nevojshme për kryerjen e mbikëqyrjes së vazhdueshme dhe cilësore në funksionimin e subjekteve nga sektori publik. Trajnimi dhe provimi për marrjen e licencës për inspektor financiar kryhet në përputhje me Programin mbi mënyrën e dhënies së provimit për marrjen e licencës për inspektor financiar të miratuar nga ministri i Financave.

7. Модел на Акциски план со мерки за намалување/сузбивање на ризикот од корупција

Министерството за финансии има обврска годишно да прави проекција на ризиците кои можат да го поттикнат коруптивното однесување и да изготви план со конкретни мерки/препораки за намалување/сузбивање на детектираните ризици, со временска рамка за нивна реализација.

Во текот на 2023 година ќе се ажурира предлог Акцискиот План како превентивна алатка во борбата за спречување и сузбивање на сите појавни облици на коруптивно дејствување на институционално ниво. Во оваа насока, ќе бидат предложени соодветни препораки/мерки за намалување на веќе утврдените ризици за корупција од страна на секоја организациона единица во рамките на Министерството, со временска рамка за имплементацијата на препораките/мерките.

Акцискиот план е составен од идентификувани ризици, мерки за минимизирање на ризиците, рокови и одговорни организациони единици за спроведување на мерките.

Носители на предвидените активности во Планот ќе бидат: министерот, државниот секретар, раководителите на секторите и одделенијата, како и сите вработени во рамките на Министерство за финансии.

Со цел успешно спроведување на процесот за управување со ризици од корупција, во насока на подобрување на ефективностата и зголемување на транспарентноста во работењето на Министерството, Координаторот/заменик координаторот за воспоставување на процесот на управување со ризици во соработка со Координаторите за ризици на организационите единици редовно

7. Modeli i Planit aksional me masa për uljen/luftimin e rrezikut të korrupsionit

Ministria e Financave ka obligim që çdo vit të bëjë projeksion të rreziqeve që mund të nxisin sjellje korruptuese dhe të hartojë plan me masa/rekomandime konkrete për uljen/luftimin e rreziqeve të detektuara me kornizë kohore të realizimit të tyre.

Gjatë vitit 2023 do të përditësohet propozim Planit aksional si mjet parandalues në luftën e parandalimit dhe luftimit të të gjitha formave të shfaqura të veprimtarisë korruptuese në nivel institucional. Në këtë drejtim, do të propozohen rekomandime/masa të përshtatshme të reduktimit të rreziqeve tashmë të përcaktuara të korrupsionit nga çdo njësi organizative në kuadër të Ministrisë, me kornizë kohore të implementimit të rekomandimeve/masave.

Planit aksional përbëhet nga rreziqet e identifikuara, masat e minimizimit të rreziqeve, afatet dhe njësité organizative përgjegjëse të zbatimit të masave.

Bartësit e aktiviteteve të parapara në këtë plan, do të jenë: ministri, sekretari shtetëror, udhëheqësit e sektoreve dhe njësive, si dhe të gjithë të punësuarit në kuadër të Ministrinë e Financave.

Me qëllim të zbatimit të suksesshëm të procesit të menaxhimit të rreziqeve të korrupsionit në drejtim të përmirësimit të efektivitetit dhe rritjes së transparencës në punën e ministrisë, koordinatori/zëvendëskoordinatori për ngritjen e procesit të menaxhimit të rrezikut

ќе го ажурираат долунаведениот Акциски план со конкретни препораки/мерки за намалување/сузбивање на ризикот од корупција, секој во рамките на своите надлежности. Координаторот за управување со ризик е одговорен за консолидацијата на Акцискиот план во однос на тоа дали планот ги содржи потребните активности за спроведување на системот на финансиско управување и контрола, роковите за извршување и Секторите кои се одговорни за поединечните активности.

në bashkëpunim me koordinatorët e rreziqeve të njësive organizative do ta përditësojnë rregullisht Planin aksional me rekomandime/masa konkrete të uljes/luftimit të rrezikut të korrupsionit, secili në kuadër të kompetencave vetanake. Koordinatori i menaxhimit të rreziqeve është përgjegjës për konsolidimin e Planit aksional nëse plani përmban aktivitetet e nevojshme të zbatimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit, afatet e realizimit dhe sektorët përgjegjëse të aktiviteteteve të caktuara.

Б/ В	Утврден ризик Rreziku i konstatuar	Одговорна организациона единица Njësia përgjegjëse organizative	Препораки / мерки за намалување на ризикот Rekomandim e/Masat e reduktimit të rrezikut	Рок за реализација на препораката / мерката/ Afati i zbatimit të rekomandimit /masës
1	Злоупотреба на доверливи / чувствителни информации преку искористување на службената позиција за стекнување незаконски приватен интерес за себе и/или за друго лице при спроведување на верификациски посети и верификација на трошоци за проекти финансирани од Инструментот за претпристапна помош (ИПА). Keqpërdorimi i informacionit konfidencial/sensitiv nëpërmjet shfrytëzimit të pozitës zyrtare për përfitime të interesit privat të paligjshëm për veten dhe/ose person tjetër gjatë kontrolleve në terren dhe verifikimit të shpenzimeve të projekteve të financuara nga Instrumenti i ndihmës paraaderuese (IPA).	Сектор за управување со средствата од инструментот за претпристапна помош – ИПА Sektori i Menaxhimit të Mjeteve nga Instrumenti i Ndihmës Paraaderuese – IPA	1. 2. 3.	DDMMYY

2	Несоодветен третман на неправилности и сомнеж за измами и отсуство на финансиски корекции врз основа на извршени административни проверки за утврдена измама или за каква било неправилност, може да доведе до непочитување на веќе воспоставени законски прописи / процедури и злоупотреба на средства од Буџетот на ЕУ и националниот буџет.	Сектор за управување со средствата од инструментот за претпристапна помош – ИПА Sektori i menaxhimit të mjeteve nga Instrumenti i ndihmës paraaderuese - IPA	1. 2. 3.	DDMMYY
	Trajtimi jo adekuat i parregullsive dhe dyshimeve për mashtrim dhe mungesa e korrigjimeve financiare në bazë të kontrolleve të kryera administrative për mashtrim të konstatuar ose për ndonjë parregullsi, mund sjellë mosrespektimin e rregulloreve/procedurave tashmë të vendosura ligjore dhe keqpërdorim të mjeteve nga buxheti i BE-së dhe buxhetit nacional.			
3	Давање несоодветни мислења, предлози, појаснувања и белешки за имплементацијата на прописите од областа за која е надлежен Секторот. Dhënia e mendimeve, propozimeve, sqarimeve dhe vërejtjeve të papërshtatshme për implementimin e rregulloreve në sferën për të cilën sektori është përgjegjës.	Сектор за централна хармонизација на системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор Sektori i Harmonizimit Qendror të Sistemit të Kontrollit të Brendshëm Financiar në Sektorin Publik	1. 2. 3.	DDMMYY
4	Злоупотреба на податоци и неовластено користење на информации при Проверка на квалитетот на работа на Единиците за финансиски прашања и Единиците за внатрешна ревизија кај институциите опфатени со Законот за ЈВФК. Keqpërdorimi i të dhënave dhe shfrytëzimi i paaautorizuar i informacionit gjatë verifikimit të cilësisë së punës së Njësive të Çështjeve Financiare dhe Njësive të Revizionit të Brendshëm në institucionet e përfshira në Ligjin e KBFP-së.	Сектор за централна хармонизација на системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор Sektori i Harmonizimit Qendror të Sistemit të Kontrollit të Brendshëm Financiar në Sektorin Publik	1. 2. 3.	DDMMYY

5	Необјективно спроведување на проверка на квалитетот на финансиско управување и контрола и работењето на внатрешната ревизија кај институциите опфатени со Законот за ЈВФК. Zbatimi jo objektiv i verifikimit të cilësisë së menaxhimit financiar, kontrollit dhe punës së revizionit të brendshëm në institucionet e përfshira në Ligjin e KBFP-së.	Сектор за централна хармонизација на системот на внатрешна финансиска контрола во јавниот сектор Sektori i Harmonizimit Qendror të Sistemit të Kontrollit të Brendshëm Financiar në Sektorin Publik	1. 2. 3.	DDMMYY
6	Потенциите при спроведување на целокупниот процес поради ограничени човечки ресурси - од прием на фактури па се до добивање на извод и евидентирање на изводот со пропратната документација, поради што е можно преклопување на процеси кај едно лице. Vështirësi gjatë zbatimit të të gjithë procesit për shkak të burimeve të kufizuara njerëzore - nga pranimi i faturave deri te marrja e vërtetimit dhe evidentimi i vërtetimit me dokumentacionin shoqërues, për arsye se proceset mund të përkojnë te një person.	Сектор за финансиски прашања / Сектори i Çështjeve Financiare	1. 2. 3.	DDMMYY
7	Погрешно утврдена фактичка состојба или неутврдени постојни прекршоци од страна на финансискиот инспектор, заради остварување лична или друга корист, при вршење на финансиска инспекција кај субјект од јавниот сектор, согласно закон. / Gjendje faktike e konstatuar në mënyrë të gabuar ose kundërvajte ekzistuese të papërcaktuara nga inspektori financiar, me qëllim të përfitimit personal ose përfitimit tjetër, gjatë kryerjes së inspektimit financiar në subjektin e sektorit publik, në pajtim me ligjin.	Сектор за финансиска инспекција во јавниот сектор и координација на борба против измама на ЕУ средствата / Сектори i Inspektimit Financiar në Sektorin Publik dhe Koordinimit të Luftës Kundër Mashtrimit me Mjetet e BE-së	1. 2. 3.	DDMMYY

8	Неажурно следење на реализација на издадените мерки по спроведена финансиска инспекција. Monitorimi i papërditësuar i zbatimit të masave të lëshuara pas inspektimit financiar.	Сектор за финансиска инспекција во јавниот сектор и координација на борба против измама на ЕУ средствата Sektori i Inspektimit Financiar në Sektorin Publik dhe Koordinimit të Luftës Kundër Mashtrimit me Mjetet e BE-së	1. 2. 3.	DDMMYY
9	Злоупотреба и искористување на службената позиција за стекнување незаконски приватен интерес за себе и/или за друго лице при спроведување постапката за издавање на лиценци, дозволи и решенија за игри на среќа и за забавни игри и дозволи и согласности за финансиски друштва и лизинг. / Keqpërdorimi dhe shfrytëzimi i pozitës zyrtare për prfitime të interesit personal të paligjshëm për veten dhe/ose për person tjetër gjatë zbatimit të procedurës së lëshimit të licencave, lejeve dhe aktvendimeve për lojërat e fatit dhe lojërat argëtuese si dhe lejeve dhe pëlqimeve për shoqëritë financiare dhe të lizingut.	Сектор за финансиски систем Sektori i Sistemit Financiar	1. 2. 3.	DDMMYY
10	Можност да се избрише заложно право - хипотека и/или рачен залог без целосно исполнување на обврските од страна на должникот. Mundësia e fshirjes së të drejtës së kolateralit - hipotekës dhe/ose kolateralit lidhur me të drejtat e tundshmërisë pa përmbushje të plotë të detyrimeve nga debitori.	Сектор за управување со средства Sektori i i Menaxhimit të Mjeteve	1. 2. 3.	DDMMYY
11	Ненавремено поднесување на пријави на побарување, неадекватно следење на текот на постапките и непреземање на навремени соодветни дејствија. Parashtrimi jo në kohë i raporteve të	Сектор за управување со средства Sektori i i Menaxhimit të Mjeteve	1. 2. 3.	DDMMYY

	kërkesave, monitorimi joadekuat i rrjedhës së procedurave dhe mosmarrja e veprimeve të duhura në kohë.			
12	Несоодветно планирање на набавките во ГПЈН. Planifikimi joadekuat i prokurimit në PVPP.	Сектор за правни работи Сектори i Çështjeve Juridike	1. 2. 3.	DDMMYY
13	Неадекватни технички спецификации. Specifikime teknike joadekuat.	Сектор за правни работи Сектори i Çështjeve Juridike	1. 2. 3.	DDMMYY
14	Неоправдана поделба на јавната набавка на неколку помали. Ndarja e paarsyetuar e prokurimit publik në disa pjesë më të vogla.	Сектор за правни работи / Сектори i Çështjeve Juridike	1. 2. 3.	DDMMYY
15	Не - спроведување на постапката за вработување согласно критериумите утврдени во ЗАС. Moszbatimi i procedurës së punësimit në pajtim me kriteret e përcaktuara në LNA.	Сектор за управување со човечки ресурси / Сектори i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore	1. 2. 3.	DDMMYY
16	Не - спроведување на постапката за унапредување согласно критериумите утврдени во ЗАС. / Moszbatimi i procedurës së avancimit në pajtim me kriteret e përcaktuara në LNA.	Сектор за управување со човечки ресурси / Сектори i Menaxhimit të Burimeve Njerëzore	1. 2. 3.	DDMMYY
17	Неизвршување на ревизиите согласно законските прописи, стандардите за внатрешна ревизија и процедурите за работа на Секторот за внатрешна ревизија (неквалитетно извршување на внатрешната ревизија) поради корупција. Moskryerja e revizioneve në pajtim me rregulloret ligjore, standardet e revizionit të brendshëm dhe procedurat e punës së Sektorit të Revizionit të Brendshëm (Kryerja jocilësore e revizionit të brendshme) për shkak të korrupsionit.	Сектор за внатрешна ревизија / Сектори i revizionit të brendshëm	1. 2. 3.	DDMMYY

8. Заклучок и препораки

Министерството за финансии е посветено во борбата против сите форми на корупција, на одржувањето на високи правни, етички и професионални стандарди во деловните контакти и работните односи, како и на почитување на принципите на интегритет, објективност и непристрасност при донесувањето на одлуки во рамките на работните процеси и организационите делови. Анализата на доставените обрасци за проценка на ризици од корупција, во рамките на Министерството за финансии обезбеди основни информации за поставеноста на системот внатре во институцијата и нивниот капацитет за спречување, односно намалување на ризикот од корупција. Резултатите од следењето и проценките ќе се користат за подобрување на дизајнот и примената на активности за управување со ризиците од корупција. Со оглед на тоа што недоволно се користи институционалната проценка на ризици од корупција како алатка за самоевалуација, генералната препорака врз основа на спроведената анализа е почесто да се користи оваа алатка од страна на раководните лица на соодветните сектори во рамките на Министерството, како би се добиле податоци, врз основа на кои институцијата, понатаму ќе развие и документира стратегија за борба против корупцијата, вклучувајќи идентификување на специфични контролни цели, развој и спроведување на соодветни мерки и специфични контролни активности за спречување на можностите за корупција. Во наредниот период ќе се развива воспоставениот систем на проценка на ризик од појава на корупција во сите

8. Konkluzionet dhe rekomandimet

Ministria e Financave është e përkushtuar në luftën kundër të gjitha formave të korrupsionit, në ruajtjen e standardeve të larta juridike, etike dhe profesionale në kontaktet afariste dhe marrëdhëniet e punës, si dhe në respektimin e parimeve të integritetit, objektivitetit dhe paanshmërisë gjatë vendimmarrjes në kuadër të proceseve të punës dhe pjesëve organizative. Analiza e formularëve të dorëzuar të vlerësimit të rreziqeve të korrupsionit, në kuadër të Ministrisë së Financave, siguroi informacione bazë mbi ngritjen e sistemit brenda institucionit dhe kapacitetin e tyre për parandalimin, përkatësisht uljen e rrezikut të korrupsionit. Rezultatet e monitorimit dhe të vlerësimeve do të shfrytëzohen për përmirësimin e projektimit dhe zbatimit të aktiviteteve të menaxhimit të rrezikut të korrupsionit. Duke qenë se vlerësimi institucional i rreziqeve të korrupsionit është shfrytëzuar në mënyrë të pamjaftueshme si mjet vetëvlerësimi, rekomandimi i përgjithshëm i bazuar në analizën e kryer është që ky mjet të shfrytëzohet më shpesh prej personave udhëheqës të sektoreve përkatëse në kuadër të ministrisë, si dhe të merren të dhëna, mbi bazën e të cilave institucioni më tej do të zhvillojë dhe do të dokumentojë strategji për luftë kundër korrupsionit, duke përfshirë identifikimin e pikësynimeve specifike kontrolluese, zhvillimin dhe zbatimin e masave të duhura dhe aktiviteteve specifike kontrolluese për parandalimin e mundësive të

сегменти од работењето и ќе се анализираат организациските елементи или процеси што се ранливи на корупција. Изготвувањето на вакви проценки во голема мера ќе го стеснат коруптивниот простор и ќе овозможат механизмите на надзор и контрола во работата да бидат поефикасни во превенирањето, но и во откривањето на случаеви на корупција. Истовремено, овие проценки ќе бидат основа за креирање на политика за спречување на корупцијата и судирот на интереси, односно ќе придонесат за правилно одредување на идните конкретни активности во областа на борбата против корупцијата.

Министерството за финансии преку унапредување на нормативните и институционални капацитети, ќе настојува да воспостави, развива и применува ефикасни и функционални механизми со кои ќе ги намали ризиците од корупција. За реализирање на оваа цел, неопходна е поддршка од раководниот кадар во Министерството, кој ќе промовира висок степен на интегритет и нулта толеранција на корупција, но и од сите вработени кои при извршувањето на работните задачи ќе демонстрираат високи стандарди за личен интегритет, професионална етика и грижа за заштита на јавниот интерес и на овој начин активно ќе партиципираат во креирањето на антикорупциските активности, градењето и унапредувањето на интегритетот во институцијата. Работните задачи потребно е да се вршат политички непристрасно, без влијание на личните политички уверувања, финансиски интереси со доследно почитување на целите, угледот и интегритет на Министерството за финансии.

korruptionit.

Në periudhën vijuse do të zhvillohet sistemi i vendosur i vlerësimit të rrezikut të korruptionit në të gjitha segmentet e punës dhe do të analizohen elementet apo proceset organizative të cenueshme ndaj korruptionit. Përgatitja e vlerësimeve të tilla do ta ngushtojë shumë hapësirën korruptuese dhe do të mundësojë që mekanizmat e mbikëqyrjes dhe kontrollit në punë të jenë më efikasë në parandalimin, por edhe në zbulimin e rasteve të korruptionit. Njëkohësisht, këto vlerësime do të jenë baza e krijimit të politikës së parandalimit të korruptionit dhe konfliktit të interesave, përkatësisht do të kontribuojnë në përcaktimin e saktë të aktiviteteteve konkrete vijuese në fushën e luftës kundër korruptionit.

Ministria e Financave, përmes avancimit të kapaciteteve normative dhe institucionale, do të përpiqet të krijojë, zhvillojë dhe zbatojë mekanizma efikasë dhe funksionalë që do t'i ulin rreziket e korruptionit. Për realizimin e këtij qëllimi është e nevojshme përkrahja e kuadrit udhëheqës të ministrisë, i cili do të promovojë shkallë të lartë integriteti dhe zero tolerancë ndaj korruptionit, por edhe nga të gjithë të punësuarit që në kryerjen e detyrave të tyre të punës do të demonstrojnë standarde të larta të integritetit personal, etikës profesionale dhe kujdesit të mbrojtjes së interesit publik dhe në këtë mënyrë do të marrin pjesë në mënyrë aktive në krijimin e aktiviteteteve të antikorrupsionit, krijimin dhe përmirësimin e integritetit të institucionit. Detyrat e punës duhet të kryhen politikisht në mënyrë të paanshme, pa ndikimin e bindjeve personale politike, interesave financiare, me respekt konsekuent të qëllimeve, reputacionit dhe integritetit të Ministrisë së Financave.

Интегритетот е врвен приоритет и главното оружје во борбата против корупцијата.

Integriteti është prioriteti suprem dhe arma kryesore në luftën kundër korrupsionit.

9. Завршни одредби

Годишниот план за проценка на ризици од корупција за 2022/2023 година ќе се применува со денот на негово донесување, и истиот ќе се објави на веб-страницата на Министерството за финансии.

9. Dispozitat përfundimtare

Plani vjetor mbi vlerësimin e rreziqeve të korrupsionit për vitin 2022/2023 do të zbatohet në ditën e miratimit të tij dhe do të publikohet në ueb-faqen e Ministrisë së Financave.

МИНИСТЕР ЗА ФИНАНСИИ/MINISTËR I FINANCIVE

Dr. Fatmir Besimi

Изработиле/Përpiluan: Персантина Кипровска
Ивана Митевска Спасевска

Контролирал/Kontrollloi: Мите Митевски

Одобрил/Miratoi: Розика Бојаџиева

Проверил/Verifikoi: dr. Shiret Elezi

Превел/Përktheu: Mersim Fejza

Контролирал превод/Kontrollloi përkthimin: Adriana Fejzullahu

Согласен/Rajtohet: Државен секретар д-р Јелена Таст

